O’ZBEKISTON RES’UBLIKASI OLIY VA O’RTA

MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

TOSHKENT KIMYO-TEXNOLOGIYA INSTITUTI

«OZIQ-OVQAT MAQSULOTLARI TEXNOLOGIYASI» FAKULTETI

«OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI» KAFEDRASI

«Tasdiqlayman»
O’quv ishlari bo’yicha prorektor
v.v.b. Sayfutdinov R.S _________
«_____»________________2017y

“OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARINI SERTIFIKATLASH ASOSLARI VA XAVFSIZLIK MEZONLARI”

fanidan

MA‘RUZALAR MATNI

TOSHKENT - 2017

Mazkur uslubiy qo'llanma Toshkent kimyo-texnologiya instituti «Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi» fakulteti "OOX" yo'nalishidagi III va IV kurslaribakalavriatura talabalari uchun "Oziq-ovqat mahsulotlarini sertifikatlash asoslari va xavfsizlik mezonlari" fanidan ma'ruzamashg'ulotlarini o'tkazishga mo'ljallangan.

Tuzuvchi: ass. Eshmatov F.X.

ass. Usmanov A.S.

Taqrizchi:

Uslubiy qo'llanma TKTI "OOX" kafedrasining majlisida ko'rib chiqildi va "OOMT" fakulteti ilmiy-uslubiy kengashiga tavsiya etildi.

Bayonnoma №____ ______ _____________ 2017 y.

TKTI "OOMT" fakulteti ilmiy-uslubiy kengashining majlisida tasdiqlangan.

Bayonnoma №____ ______ _____________ 2017 y.

T/r	Ma’ruza mavzulari	
1	Reyting tizimi haqida. Kirish. Fanning maqsadi va vazifalari. “Oziq-ovqat mahsulotining sifati va xavfsizligi” tushunchasi	
2	Majburiy sertifikatlashtiriladigan oziq-ovqat mahsulotlari KOD TIF bo’yicha (Tashqi iqtisodiy faoliyatlar kodi) turlari	
3	Sertifikatlashtirish tizmalari (sxemalari)	
4	Oziq-ovqat mahsulotlarini sertifikatlshtirish ketma-ketligi tizmasi. Sertifikatlashtirish uchun zarur bo’lgan me’yoriy hujjatlar	
5	Oziq-ovqat mahsulotlarini sertifikatlashtirishda yorliq qog’ozlarni va ularni mahsulot sifati va tarkibiga mosligini nazorati	
6	Mahsulot ishlab chiqaruvchilarga berilgan sertifikatlar asosida in’eksion nazoratini o’tkazish tartibi.	
7	Ishlab chiqarishda aniqlangan kamchiliklarni baxolash va sertifikatni bekor qilish tartibotlari.	
8	Qishloq xo’jalik xom ashyosi va ularni qayta ishlab olingan mahsulotlarining sifat ko’rsatkishlari nazorati	
9	Mahsulotlar ishlab chiqarish texnologiyasida xavfsizlikni ta’minlash	
10	Mahsulotlar tarkibidagi moddalarni aniqlashning umumiy usullari	

1-Ma’ruza: Reyting tizimi haqida. Kirish. Fanning maqsadi va vazifalari. “Oziq-ovqat mahsulotining sifati va xavfsizligi” tushunchasi

Kirish: O’zbekiston Res’ublikasi ‘rezidenti tomonidan 1996 yil 30 avgust 483-1 sonli O’zbekistonRespublikasiningqonuniozіq-ovqatmahsulotiningsifativaxavfsizligito’g’risida qonun imzolandi. Ushbu qonun 18 moddaddan iborat bo’lib, unda asosan oziq-ovqat mahsulotlarini sifati va xavsizligiga qo’yilgan talablar hamda ularni sertifikatlashtirish va nazorat qilishga qaratilgan. Xozirgi kunga kelib ishlab chiqarish tarmoqlarida oziq-ovqat mahsulotlariga bo’lgan talab oshib bormoqda. Shu bilan birga xavfsizlik va sifatga bo’lgan talab ham oshib bormoqda. Bu sohalarda ishlarni olib boorish uchun etuk malakali mutaxassislar kerak bo’ladi. Sifat va xavfsizlik talablarini ijrosini taminlash uchun malakaviy kadrlar tayyorlashga qaratilga ushbu fanning eng asosiy maqsad va vazifasidir.

Fanning maqsadi: Bakalavriatura “Oziq-ovqat xavfsizligi” yo’nalishida ta’lim olayotgan 4-bosqich talabalariga “Oziq-ovqat mahsulotlarini standartlashtirish va sertifikatlashtirish” fanidan tegishli bo’lgan bilimlarni berishga qaratilgan.

Fanning vazifasi: Eng asosiy vazifasi bu – talabalarga oziq-ovqat mahsulotlarini standartlish bo’yichabilim va ko’nikmalarni berish. Sertifikatlashtirish bo’yicha davlat me’yoriy xujjatlari bilan ishlash boyicha bilim va ko’nikmalarni o’rgatish.

Bolalarbopoziq-ovqatmahsulotlari — bolalarorganizmining (uchyoshgacha) fiziologikxususiyatlarigajavobberadiganmaxsusoziq-ovqatmahsulotlari;

gigienasertifikati — oziq-ovqatmahsuloti, texnologiya, uskunavaboshqajarayonlaramaldagisanitariyanormalarivaqoidalarigamosekanligini tasdiqlaydiganhujjat;

ovqatgaqo’shiladiganbiologikfaolqo’shimchalar — oziq-ovqatxomashyosiniqaytaishlashyo’libilanyokisunhiyusuldahosilqilinganhamdabevositaovqatbilanbirgaistehmolqilishgayokioziq-ovqatmahsulotlaritarkibigaqo’shishgamo’ljallangantabiiyyoxudtabiiygaaynano’xshaydiganbiologikfaolmoddalarningkontsentratlari;

oziq-ovqatlar — oziq-ovqatxomashyosidantayyorlanganhamdanaturalyokiqaytaishlanganholidaistehmolqilinadiganmahsulotlar;

oziq-ovqatmahsuloti — oziq-ovqatxomashyosi, (shujumladanetilspirti), oziq-ovqatlar (shujumladanalkogolliichimliklar) vaularningtarkibiyqismlari, oziq-ovqatxomashyosivaoziq-ovqatlargategibturadiganmoddalar, materiallar, yordamchivaqadoqlashmateriallarihamdaulardantayyorlanganbuyumlarbirga;

oziq-ovqatmahsulotimuomalasi — oziq-ovqatmahsulotiniishlabchiqarish, tayyorlash, xaridqilish, qaytaishlash, yetkazibberish, saqlash, tashishvarealizatsiyaqilishbilanbog’liqfaoliyat;

oziq-ovqatmahsulotinirealizatsiyaqilish — oziq-ovqatmahsulotinimahlumshartlarbilansotish, yetkazibberishvatopshirishningboshqashakllari;

oziq-ovqatmahsulotiningsifati — oziq-ovqatmahsulotiningistehmolxossalarinibelgilabberadiganvauningodamlarhayotivasog’lig’iuchunxavfsizliginitahminlaydiganmezonlarmajmui;

oziq-ovqat mahsulotining xavfsizligi — oziq-ovqat mahsulotining sanitariya, veterinariya, fitosanitariya normalari va qoidalariga mosligi;

oziq-ovqat xom ashyosi — oziq-ovqatlar ishlab chiqarish uchun foydalaniladigan o’simlik, hayvonot, mikrobiologiya, shuningdek minerallar obhektlari, suv;

oziq-ovqatlarni hamda oziq-ovqat xom ashyosini taqqoslash — oziq-ovqatlar hamda oziq-ovqat xom ashyosi aniq turdagi va nomdagi mahsulotga doir normativ va (yoki) texnikaviy hujjatda belgilab qo'yilgan muhim mezonlarga mos kelishini aniqlash;

oziq-ovqat mahsulotining yaroqlilik muddati (foydalanish muddati) — bu muddat davomida oziq-ovqat mahsulotini saqlash, tashish, realizatsiya qilish chog'ida xavfsizlik normalari va qoidalari talablariga rioya etilgan taqdirda u foydalanishga yaroqli bo'lib turadi, bu muddat tamom bo'lganidan keyin esa mahsulot odamlar hayoti va salomatligi uchun xavfli bo'lib qolishi mumkin;

oziq-ovqat mahsulotini qalbakilashtirish — oziq-ovqat xom ashyosining hamda oziq-ovqatlarning xossalari va mezonlarini ataylab o'zgartirish yoki ularni almashtirib qo'yish;

oziq-ovqat qo'shimchalari — oziq-ovqatlarga belgilangan xossalarni baxsh etish va (yoki) ularni saqlab qolish maqsadida ataylab qo'shiladigan tabiiy holdagi yoki sintez qilingan moddalar, birikmalar;

toksikologiya-gigiena eks'ertizasi — oziq-ovqat mahsuloti ustida amalga oshiriladigan bir turkum laboratoriya tadqiqotlari bo'lib, ular mavjud normalar va qoidalar bilan qiyoslashga mo'ljallangan bo'ladi;

qadoqlash materiallari, yordamchi materiallar va ulardan tayyorlangan buyumlar — oziq-ovqat mahsulotini muomala jarayonida tashqi tahsirlardan himoyalash maqsadida ishlatiladigan vositalar.

Nazorat uchun savollar

1. "Oziq-ovqat xavfsizligi to'g'risida"gi qonun qachon imzolangan?
2. Fanning maqsadi nima?
3. Fanning vazifasi nima?

4. Oziq-ovqat mahsulotlarini qalbakilashtirish deganda nimani tushunasiz?

2-Ma’ruza: Majburiy sertifikatlashtiriladigan oziq-ovqat mahsulotlari KOD TIF bo’yicha (Tashqi iqtisodiy faoliyatlar kodi) turlari

Sertifikatlashtirishikkixilyahni, majburiyvaixtiyoriyxaraktergaegabuladi. Majburiysertifikatsiyakonunlarvakonuniyaktlarasosidaamalgaoshiriladivatovar (jarayo'nlar, xizmatlarning), texnikreglamentlartalablarigavastandartlarningmajburiytalablarigamosliginiisbotlashnitayominlaydi.

Ushbunormativxujjatlarningmajburiytalablarixavfsizlikin-sonlarningsogliginiximoyakilishvaatrofmuxitnimuxofazakilishgakaratilganligisaba

blimajburiysertifikatsiyaningasosiyyunalishibulibxavfsizlikvaekologiklikxisoblanadi.

Maxsulotniu yekibusertifikatlashtirishgaoidligi, unitashkimu-xitga, insonsalomatligigatahsiriasosiimezonxisoblanadi. Anashuninguchuntashkimuxitga, insonsalomatligigatahsirkursatuvchimaxsulotlaralbattamajburiysertifikatlashtirishgamansubbuladi, kolganmaxsulotlaresasertifikatlashtirilishiixtieriydir,

Majburiysertifikatlashtirishdegandasertifikatlashtirishxukukigaegabulganidoratomonidanmaxsulotjaraenxizmatiningstandartlaridagimajburiytalablarigamuvofikliginitasdiklashtushuniladi.

Ixtieriysertifikatlashtirishdegandaishlabchikaruvchi (bajaruv-chi), sotuvchi (tahminlovchi) yekiistehmolchitashabbusibilanixtieriyravishdautkaziladigansertifikatlashtirishtushuniladi.

Xozirgisharoitdatashkimamlakatlarbilansavdoni, mamlakatlararoiktisodiyalokalarni, fanvatexnikanirivojlanishiuchunxamdachikarilaetganmaxsulotlarnisifatiniyaxshilash, ularnirakobatbardoshlikkobiliyatinioshirishuchunmuntazamravishdasinovlardanutkazishextiejiortibbormokda. Sinovlarniku’inchauchinchitomondebataluvchishaxs yekitashkilotamalgaoshiradi. Ukuriladiganmasaladakatnashaetgantomonlarodatdatag’minlovchining (birinchitomon) vaxaridorning (ikkinchitomon) manfaatlariniximoyakilib, mutlakomustakilravishdaishkuradilar. Uchinchitomontarafidankilinadigansertifikatlashtirishishlabchikaruvchilariningishonchigasazovorbulmokdavashusabablibundayyulkengkullanilib, salmokliravishdatarkalmokda. Turlimamlakatlardauchinchitomontarafidanbajarilaetgansertifikatlashtirishtiziminitashkiletishamaldashunikursatmokdaki,uniturlichatashkilkilishmumkinekan:

ishlabchikaruvchiassotsiatsiyalar, yirikistemolchilar, standartlashtirishmilliytashkilotlaritomonidan,masalan,FranyiyavaAngliyada 60-yillarboshidaistehmolchilartomonidanxarbiymaksadlaruchunelektronikamaxsulotlarinisertifikatlashtirishtizimiyaratildi.

Ayrimolinganmamlakatmikiesidayaratilganmilliytizimlarmajburiybulganstandartlardoirasinikamraboladi. Masalan: birinchilarkatoridamilliymikesidakimmatbaxotoshlarnisertifikatlashtirishtizimlarikullanilgan.

Sertifikatlashtirishtushunchasikengmahnodauchinchitomontarafidanutkaziladigantexnikaviymehyoriga, ishuslubiga, koidagamuvofikliginikamrabolganxarkandaytekshiruvdir. SHuninguchunsertifikatlashtirishnitekshiruvdebxisoblab, bosimostidagiidishlarni‘ortlashxavfidanximoyalangankurilmalarning, atomreaktorlariningvatogtexnikasiningishlatishdagixavsizliginitahminlashuchuntexnikaviynazoraturgatuvchiidoralarshartlitekshiruvniamalgaoshiradi.

Vazirlar Mahkamasining 2011 yil 28 a’reldagi 122-qarori 1-ilovasiga asosan, 77 turdagi mahsulot majburiy sertifikatlanishi belgilab berilgan. Unga ko’ra mahsulotlar KOD TIF 2007 versiyasiga asosan belgilab berilgan. Ushbu mahsulotlar ichiga ozqi-ovqat mahsulotlari, qurilish mahsulotlari, yengil sanoat mahsulotlari, mashinasozlik jixozlari, yog’ochsozlik buyumlari, dori va dori vositalari kiradi. Har bir mahsulotning turi bo’yicha TIF KODlar belgilangan va ular asosida mahsulotlar klassifikatsiyalanadi. Umumjaxon klassifikatoriga asosan har bir mahsulot turi uchun kodlar beriladi. Ana shu kodlar asosida mahsulotlar im’ort va eks’ort qilishda identifikatsiyalanadi. Shu jumladan O’zbekiston Res’ublikasida ham TIF KODlari bo’yicha bojxonadan mahsulotlar o’tkazish ishlari, eks’ertiza ishlari hamda deklaratsiya ishlari olib boriladi. Quyida O’zbekiston Res’ublikasi sertifikatini e’tirof etuvchi (ta’n oluvchi) davlatlar ro’yhati keltirilgan.

1-jadval:

№	Davlatlar nomi	№	Davlatlar nomi
1	Avstriya	26	Niderlandq
2	Azerbaydjan	27	NovayaZelandiya
3	Avstraliya	28	Norvegiya
4	Argentina	29	OAE
5	Belg’giya	30	‘olg’sha
6	Belarusg’	31	‘ortugaliya
7	Braziliya	32	RossiyskayaFederatsiya
8	Velikobritaniya	33	Rumqniya
9	Vengriya	34	Singa’ur
10	Vg’etnam	35	Slovakiya
11	Germaniya	36	Sloveniya
12	Gonkong	37	SSHA
13	Gretsiya	38	Tayvang’
14	Daniya	39	Turtsiya
15	Izrailg’	40	Ukraina
16	Indiya	41	Finlyandiya
17	Indoneziya	42	Frantsiya
18	Irlandiya	43	Xorvatiya
19	Is’aniya	44	CHexiya
20	Italiya	45	CHili
21	Kanada	46	SHveytsariya
22	KitayskayaNarodnayaRes’ublika	47	SHvetsiya
23	Lyuksemburg	48	YuAR
24	Malayziya	49	YujnayaKoreya
25	Meksika	50	Ya’oniya

Nazorat uchun savollar

1. Majburiy sertifikatlashtirish deb nimaga aytiladi?

2. Ixtiyoriy sertifikatlashtirish qanday amalga oshiriladi?

3. Majburiy sertifikatlashtiriladigan mahsulotlarga qanday mahsulot turlari kiradi?

4. TIF KODi nima?

3-Ma'ruza: Sertifikatlashtirish tizmalari (sxemalari)

SertifikatlashtirishbuyichaISOtarkibidagikumitatomonidantayerlanganxujjat dauchinchitomontaraftgaoshiriladigansertifikatlashtirishning to'qqizta sxemasiberilganbulib, res'ublikamizdaxamaynanshu 8 tasxematadbiketilgan:

Birinchisxema. Busxemabilanfakatmaxsulotnamunalariturlari-nistandartlartalablarigamuvofikliginimaxsustasdiklangansinovtashkilotlaridasinovdanutkaziladi. Buxildagisertifikatlashtirishdasinovgatakdimetilgannamunanibelgilangantalablarga muvofikligitasdiklanadi, xalos. Buyiluziningsoddaligivaungaku'xarajattalabkilmasligitufaylimilliyvaxalkarosavdo munosabatlaridamuayyandarajadatarkalgan.

Ikkinchisxema. Busxemadamaxsulotningnamunaturlarinimaxsustasdiklangansinovtashkilotlaridasinovdanutkazilib, sungrauningsifatinisavdoshaxobchalaridanvakti-vaktibilanolinadigannamunalarasosidanazoratkilibboriladi. Buusultakdimetilgannamunalarsifatinibaxolashbilanseriyalichikaetganmaxsulotningsifatinixambaxolashimkoniniberadi. Usulningafzalligiuningsoddaligidadir.Uningkamchiligigaesanazoratsinovlarnatijasigakarab, agarmaxsulotstandarttalablariganomuvofikligianiklanilsa, baribirunisavdoshaxobchalaridanchikaribtashlashmumkinbulmaydi yekiunichikaribtashlashuchunbirmunchakiy-inchiliklartugiladi.

Uchinchisxema. Maxsulotnamunalariningturlarinimaxsustasdik-langansinovtashkilotlaridautkazish, sungrasotuvchi yekiistehmolchigayubormasdanturibvakti-vaktibilannamunalarningtekshiruvininazoratkilishgaasoslanadi. Ikkinchisxemadanfarklanuvchitomonishukimaxsulotsavdoshaxobchalarigatushmas

danturib,sinovnazoratiutkaziladivastandartgamuvofikligianiklansa, maxsulotningistehmolchigajunatilishituxtatiladi.

Turtinchisxema. Maxsulotnamunalariningturlarinixuddi 1-3-sxemalardeksinovdanutkazishgaassoslanganbulib, sungrasavdoshaxobchasidagixamdaishlabchikarishdanolingannamunalariningtekshirishnazorativakti-vaktibilanutkazishorkalimaxsulotningsifatixisobgaolinadi. Buxoldamaxsulotishlabchikarilganbulib, uningchikarilishigamahlumxarajatlarbulgandankeyinstandarttalablariganomuvofikligianiklanadi.

Beshinchisxema. Busxemamaxsulotnamunaturlarinitasdiklangansinovtashkilotlaridautkazishgavamaxsulotishlabchikarishningsifatinibaxolashgaasoslanganbulib, sungrasavdoshaxobchasidavaishlabchikarishdanamunalarsifatininazoratkilibboriladi. Busertifikatlashtirishusulifakatmaxsulotningsifatininazoratkilibginakolmay, balkikorxonadachikaziladiganmaxsulotningsifatinikeraklidarajadabulishinixamnazoratkiladi. Tabiiyki, korxonadamaxsulotsifatinitahminlashda, tizimnibaxolanishidavauningmezoninianiklashmuximaxamiyatgaega. Ushbuusulsanoatirivojlanganmamlakatlaridaxamdaxalkarosertifikatlashtirishtizimlaridaengku’tarkalgansxemadir. Birinchi-turtinchisxe-malarigaKaragandabusxemaengmurakkabvanisbatankimmatrokturadigansxemabulib, uningafzalligiistehmolchimaxsulotsifatdarajasiniyukoriekanligigaishonchxosilkiladi, buesaasosiymezonxisoblanadi.

Oltinchisxema. Fakatkorxonadagimaxsulotningsifatinitahmin-lashbilantiziminibaxolashiniutkazishgamuljallangan. Buusulayrimvaktdakorxona-tayerlovchiniattestatlashdebxamyuritiladi. Buxilsertifikatlashtirishdafakatkorxonaningbelgilangansifatdarajadagimaxsulotnichikarishkobiliyatibaxolanadi.

Ettinchisxema. Maxsulotningxarbirtayerlangantudasidansinov-largatanlabolishgaassoslangan. Tanlabolishsinovlarningnatijalarigakarabtudaniortishuchunkarorkabulkilinishianiklanadi.Buxildagisertifikatlashtirishuchuntanlanmaningxajmianiklanishilozimbuesatayerlangantudaningkatta-kichikligigamakbulbuladigansifatdarajasigaooglik. Kabulkilingankoidagaasosantanlanmanitu’lashvakolatlangansinovtashkilotlaritomonidanamalgaoshiriladi. Buxilsertifikatlashtirishkullanilishistatistikusulnikullashbilanboglikdir.

Sakkizinchisxema. Xarbirtayerlangan, ayrimbuyumningstandart-lartalabigamuvofikligisinovlarutkazibaniklashgaassoslangan. Busertifikatlashtirishusulidayukoridasxemalargaqaragandatahminlovchiningmasuliyatianchayukori. Tabiiykimuvaffakiyatlisinovlardanutganbuyumlarginasertifikatyekimuvofiklikbelgisinioladi. 8-sxemamaxsulotganisbatanyukorivakathiyroktalablarkuyilgandaishlatilishgaasoslangan yekimaxsulotningishlatilishinatijasidastandarttalablargamoekelmasligiistehmolchigakattaiktisodiyzarar yetkazganidakullaniladi. Buxilsertifikatlashtirishkimmatbaxometallardanvakotishmalardantayerlanadiganbuyumlardaku’rokkullaniladi. Bundanasosiymaksadkimmatbaxometallarningbelgilanganmikdorini, tarkibinivabuyumningtozaliginitekshirishdir.

BuyukBritaniyainstitutitomonidansertifikatlashtirishningyangixiliyaratilib, buusulbilanfakatishlabchikarishdagitexnologikjaraen-larinitasdiklanishi (attestatlanishi)gaasoslangan.

To’qqizinchisxema. Busxemamaxsulotnisertifikatlashtirishdako’llaniladivamaxsulotningxavfsizliktalablarigamuvofikliginideklaratsiyakilishninazardatutadi. Mazkursxemada, ishlabchikaruvchiningxoxishigako’ra, muvofiklikbelgisiko’llanilishimumkin.

Majburiytartibdasertifikatlashtiriladigan, shuningdekularningmuvofiqligimuvofiqlikdeklaratsiyasibilantasdiqlanishimumkin bo’lganmaxsulotlarro’yxatiO’zbekistonRes’ublikasiVazirlarMaxkamasitomonidan belgilanadi.

Hozirgizamonadabiyotidaharbirsertifikatlashtirishsxemasiningafzalligivakamchiliklaritahliletilgan. Bularningichidaengmukammalvamurakkabibeshinchisxemadir. Busxemato’liqbo’lganligiuchununiasosqilibolib, hozirgizamonxalqarosertifikatlashtirishtizimiyaratilmoqda.

3; 4; 5; 7; 8; 9; sxemalarbo’yichasertifikatlashtirilganmaxsulotmuvofiklikbelgisibilantamgalanishi (markirovkakilinishi) mumkin.

Xozirgizamonadabietidaxarbirsertifikatlashtirishsxemasiningafzalligivakamchiliklaritaxliletilgan. Bularningichidaengmukammalvamurakkabibeshinchisxemadir. Busxematulikbulganligiuchununiasoskilibolib, xozirgizamonxalkarosertifikatlashtirishtiziminiyaratilmokda.

Sertifikatlashtirishtizimlariniboshkaruvchiidoramuayyanturdagimaxsulotsifatiningnazoratinitashkiletish, standartlargarioyakilishnimajburiytalabetishini, istehmolchivasavdotalablariniehtiborgaolib, mamlakatdagiamaldabulgankonunlarvameheriyxujjatlarasosidauzishinitashkiletadi.

Sertifikatlashtirishidorasisinovlarniutkazish, korxonadagivasavdoshaxobchasidagimaxsulotningsifatininazoratkilishxamdanazoratnitashkilkilishvashungauxshashlarnibajaribuchinchitomonvazifasinibajaradi.

Nazorat uchun savollar

1. Sertifikatlashtirish sxemalari qaysi tashkilot tomonidan ishlab chiqilgan?

2. Qaysi sertifikatlashtirish sxemalari eng oddiy sertifikatlashtirish sxemasi hisoblanadi?

3. Eng qimmat sertifikatlashtirish sxemasi?

4-Ma'ruza: Oziq-ovqat mahsulotlarini sertifikatlshtirish ketma-ketligi tizmasi. Sertifikatlashtirish uchun zarur bo'lgan me'yoriy hujjatlar

Ushbu sertifikatlashtirish Nizomningbuzilishidaaybdorbo'lganshaxslarqonunhujjatlarigamuvofiqjavobberishadi.

Mahsulotlarnisertifikatlashtirishtartibotisxemasi

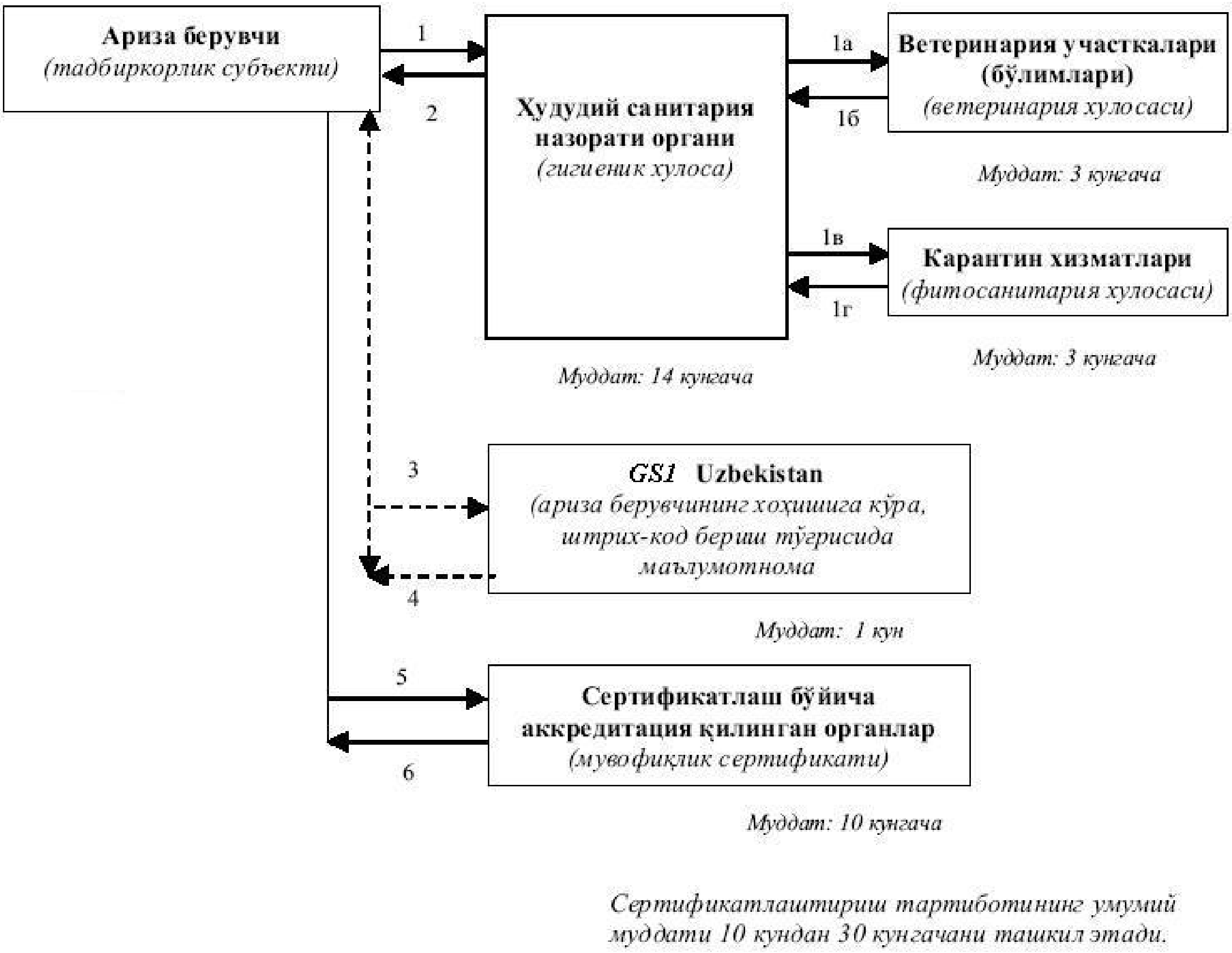

1. Arizaberuvchizarurhollardagigienikxulosaolishuchunhududiysanitariyanazoratiorganigazarurhujjatlarniilovaqilganholdaarizaberadi.

Hududiydavlatsanitariyanazoratiorganibelgilangantartibdajoyigaborganhol dalaboratoriyasinovlario’tkazishuchunmahsulotlardannamunaoladivaobhektniteksh iradi.

1a. CHorvamahsulotlariuchunhududiysanitariyanazoratiorganiarizaberuvchidanhujjatl arolingankundankeyingikundankechikmasdantuman (shahar) veterinariyaxizmatiorganigabuyurtmanomajo’natadi.

1b. Veterinariyaxizmatiorganiuchkunmuddatdahududiysanitariyanazoratiorganigaveter inariyaxulosasiniyokixulosaberishniradetishgasababbo’lgananiqqonunhujjatlarinor malariniko’rsatganholdayozmajavobyuboradi.

Veterinariyaxizmatiorgani 20 kungachaizolyatsiyalash-cheklash (karantin) choralarinibelgilashhuquqigaega. Bundaveterinariyaxulosasiniberishtartibotikarantinmuddatitugagungaqadarto’xtatib turiladi.

1v. O’simlikmahsulotlariuchunhududiysanitariyaorganiarizaberuvchidanhujjatlaroling ankundankeyingikundankechikmasdantuman (shahar) o’simliklarkarantinidavlatxizmatiorganigabuyurtmanomajo’natadi.

1g. O’simliklarkarantinidavlatxizmatiorganiikkikunmuddatdafitosanitariyaxulosasiyok isalbiyxulosaberadi.

2. Laboratoriyasinovlari, shuningdekveterinariyahamdafitosanitariyaxulosalaridanijobiynatijaolinganda, hududiysanitariyanazoratiorganiarizaberuvchigagigienikxulosaberadi.

3,4. Arizaberuvchio’zxohishigako’ra, tashkilotvaishlabchiqaradiganmahsulotishtrixlikoddafoydalaniladigantovarkodiniol ishuchun «GS1 Uzbekistan»gamurojaatqilishimumkin.

5. Arizaberuvchimuvofiqliksertifikatiolishuchunsertifikatlashbo’yichaakkreditatsiyaqilinganorgangazarurhujjatlarniilovaqilganholdaarizataqdimetadi. (Arizagigienikxulosaolishuchunberiladiganarizabilanbirvaqtdaberilishimumkin).

6. Sertifikatlashbo’yichaakkreditatsiyaqilinganorgan 15 ishkunidanortiqbo’lmaganmuddatdamuvofiqliksertifikatiyokianiqqonunhujjatlarinormalariniko’rsatganholdayozmaradjavobiniberadi.

Sertifikatlashtirish uchun zarur boladigan me’yoriy hujjatlar.

Sertifikatlashtirish uchun O’zbekiston Res’ublikasida amalda qo’llanilayotgan me’yoriy hujjatlar jumladan: Vazirlar Mahkamasi qarorlari, texnikaviy hujjatlar, davlatlararo hujjatlar (GOST), SaNQvaM ga rioya qilgan holda hujjatlardan foydalaniladi. Masalan birgina sertifikatlashtirish ishlarini amalga oshirishda Vazirlar Mahkamasining 122-qarori 2011 yildan buyon amalda qo’llanilib kelinmoqda. Ushbu xujjatda sertifikatlashtirish tartibotlari qayd etilgan. Har bir oziq-ovqat mahsulot turlari uchun amalda qo’llanilayotgan MH qo’llaniladi, masalan ‘axta moyi uchun O’zDSt 816:2012 davlat standarti talablari o’rnatilgan. Ushbu standart asosida mahsulotga muvofiqlik sertifikati rasmiylashtiriladi. Shu asnoda har bir mahsulotning texnikaviy shartlari aks ettirilgan me’yoriy hujjatlar mavjud bo’ladi. Ushbu hujjatlarni qidirish uchun O’zstandart agentligi axborot-resurslari markaziga murojaat etiladi. Qiziquvchilar uchun u erda kutibxona mavjud bo’lib kutubxonada klassifikator mavjud. Klassifikator orqali mahsulot uchun zarur bo’lgan davlat standarti yoki bolmasa, davlatlararo standart qidirib to’iladi. SanQvaM bu sanitar qoidalar va me’yorlar, ushbu xujjatlar to’’lamida ozqi-ovqat mahsulotlariga xavfsizlik va gigienik talablar qo’yilgan.

Nazorat uchun savollar

1. Sertifikatlashtirish uchun umumiy nechchi kun belgilangan?
2. Gigienik sertifikat berish uchun nechchi kun belgilangan?
3. Shtrix kod olish majburiymi?
4. Muvofiqlik sertifikatini olish uchun amalda nechchi kun kerak bo’ladi?

5-Ma’ruza: Oziq-ovqat mahsulotlarini sertifikatlashtirishda yorliq qog’ozlarni va ularni mahsulot sifati va tarkibiga mosligini nazorati

«Istehmolchilarninghuquqlarinihimoyaqilishto’g’risida»giO’zbekistonRes’ublikasiQonunigahamdaO’zbekistonRes’ublikasi‘rezidentining «Mamlakatimizdaishlabchiqarilganmahsulotlarningraqobatbardoshliginiyanadaoshirishvatovarlarnires’ublikaganoqonuniyolibkirishgaqarshikurashnikuchaytirishto’g’risida» 2013 yil 29 yanvardagi‘Q-1913-sonqarorigamuvofiq:

-Ishlabchiqaruvchikorxonalartomonidandavlattilidamarkirovkaqilinishishartbo’lganim’ortqilinadiganistehmoltovarlariningayrimturlarinimarkirovkaqilishvabojxonadarasmiylashtirishqoidalaritasdiqlangan.

-Istehmolu’akovkasiga (idishiga) egabo’lgandori-darmonlarni (TIFTNbo’yichakodi 3004) im’ortqilishdavlattilidamajburiymarkirovkaqilinganholdaamalgaoshiriladi.

Im’ortqilinadigandori-darmonlarnimarkirovkaqilishistehmolu’akovkasiga (idishiga) istehmolchiuchundavlattilidagiaxborotniqistirmavaraqashaklidajoylashtirishyo’libilan, u’akovkasidaqo’shimchamarkirovkasizamalgaoshiriladi. Ishlabchiqaruvchikorxonatomonidanqo’yiladigandavlattilidagimarkirovkasimavjudbo’lmagantaqdirdaim’ortqilinayotgandori-darmonlarniularO’zbekistonRes’ublikasihududigaolibkirilgandankeyin, bojxonaomboridasaqlashvaqtida, guruhliu’akovkagadavlattilidagiqistirmalarningtegishlibirliklarinijoylashtirishyo’li bilanmarkirovkaqilishgayo’lqo’yiladi.

Dori-darmonlarmarkirovkasiningdavlattilidagimatniO’zbekistonRes’ublikasiSog’liqnisaqlashvazirliginingDori-darmonlarvatibbiytexnikasifatininazoratqilishboshboshqarmasitomonidantasdiqlanadi.

- O’zbekistonRes’ublikasiDavlatbojxonaqo’mitasi, Davlatsoliqqo’mitasiAdliyavazirligihamdamanfaatdorvazirliklarvaidoralarbilanbirgalikdao’zlariqabulqilgannormativ-huquqiyhujjatlarnibiroymuddatdaushbuqarorgamuvofiqlashtirsinlar.

Ishlabchiqaruvchikorxonalartomonidandavlattilidamarkirovkaqilinishishartbo’lganim’ortqilinadiganistehmoltovarlariningayrimturlarinimarkirovkaqilishvabojxonadarasmiylashtirishqoidalari:

1. UshbuQoidalar «Istehmolchilarninghuquqlarinihimoyaqilishto’g’risida»giO’zbekistonRes’ublikasi QonunigahamdaO’zbekistonRes’ublikasi‘rezidentining «Mamlakatimizdaishlabchiqarilganmahsulotlarningraqobatbardoshliginiyanadaoshirishvatovarlarnires’ublikaganoqonuniyolibkirishgaqarshikurashnikuchaytirishto’g’risida» 2013 yil 29 yanvardagi‘Q-1913-sonqarorigamuvofiqishlabchiqaruvchikorxonalartomonidandavlattilidamarkirovka qilinishishartbo’lganim’ortqilinadiganistehmoltovarlariningayrimturlarinimarkirovkaqilishvabojxonadarasmiylashtirishshartlarinibelgilaydi.

2. UshbuQoidalardaquyidagiasosiytushunchalarqo’llaniladi:

birka— og’irligini, borishjoyini, tayyorlanishini, tarkibini, egasiniyokiboshqamahlumotlarnibelgilashuchuntovarniishlabchiqarishvaqtidaqo’yiladiganyozuvyozilgan (qog’oz, yog’och, karton, charm, metallvaboshqalardantayyorlangan) ‘lastinka;

leybl — ishlabchiqaruvchizavodtomonidani’yokitasmayordamidatovargamahkamlanadigan, yozuvyozilganyorliq;

markirovka — im’ortqilinadigantovarningistehmolu’akovkasidagiva (yoki) idishdagimatn, rasmlaryokimahlumotberuvchibelgilar;

stiker — etiketkayokiu’akovkagakirmaganqo’shimchamahlumotlarnijoylashtirishuchunxizmatqiladiganmaxsus yelimqatlamlietiketka;

idish— o’zidamahsulotnijoylashtirishuchunbuyumniifodalaydiganu’akovkaningasosiyelementi;

trans’ortidishi — mustaqiltrans’ortbirliginihosilqiluvchiidish;

u’akovka — mahsulotnishikastlanishvanobudgarchilikdan, atrofmuhitniifloslanishdanhimoyaqilishnitahminlaydiganvositayokivositalarmajmui, shuningdekmahsulotningaylanishjarayoni;

istehmolu’akovkasi — trans’ortidishifunktsiyasinibajarmaydigan, istehmolchigamahsulotbilanbirgalikdatushganidish;

etiketka— tovarniishlabchiqarishdaishlabchiqaruvchikorxonaningsavdomarkasi, nomi, ishlabchiqarilgansanasi, yaroqlilikmuddativa (yoki) tovarto’g’risidagiboshqamahlumotlarko’rsatilganholdaungayo’ishtirilganchizmalivamatnlibelgi;

formulyar, ‘as’ort — tovarto’g’risidagimahlumotlaryoziladiganvaraq (daftar).

Davlattilidamarkirovkaqilinishimajburiybo’lganistehmoltovarlarinimarkirovkaqilishshartlari:

-O’zbekistonRes’ublikasiVazirlarMahkamasining «O’zbekistonRes’ublikasigaistehmoltovarlariolibkirishnitakomillashtirishgadoirqo’shimchachora-tadbirlarto’g’risida» 2013 yil 13 maydagi 127-sonqarorigakiritilganhamdatovarningbirqismibo’lganvauningqiymatgakiruvchiistehmolu’akovkasidabevositachakanasavdogatushadigantovarlarishlabchiqaruvchikorxonatomonidandavlattilidamarkirovkaqilinishishart. Istehmoldabo’lgantovarlarnimarkirovkaqilishushbuQoidalargamuvofiqumumiyasoslardaamalgaoshiriladi.

-Quyidagilar:

yuridikvajismoniyshaxslar, shujumladanxorijiyyuridikvajismoniyshaxslartomonidano’zehtiyojlariuchunolibkirilayotganvaishlabchiqarishyokiboshqatijoratfaoliyatiuchunmo’ljallanmagantovarlar;

xorijiydavlatlarningO’zbekistonRes’ublikasidagidi’lomatikvakonsullikvakolatxonalari, xalqarovahukumatlararotashkilotlar, xorijiydavlatlarningushbutashkilotlarhuzuridagivakolatxonalarivaboshqaxalqarotashkilotlartomonidanrasmiytarzda (xizmatdoirasida) foydalanishuchun, shuningdekularningxodimlariuchunolibkiriladigantovarlar;

ko’rgazmanamunalari, sinash, tatbiqetishvamarketinguchunnamunalarsifatidagitovarlarishlabchiqaruvchikorxonatomonidandavlattilidamajburiymarkirovkaqilinmaydi.

-Davlattilidagimarkirovkaningmahsulotgastandartlashtirishbo’yichanormativhujjatlartalablarigamuvofiqligisertifikatlashtirishbo’yichaakkreditatsiyaqilinganorganlartomonidanamalgaoshiriladi.

-DavlattilidagimarkirovkaushbuQoidalargailovatalablarigamuvofiqistehmolchiuchunto’liqvaishonchlibo’lishikerak.

-Tovarningasosiyistehmolxususiyatlarivatavsifi, shuningdekishlabchiqaruvchikorxonaningmarkirovkasidagiboshqamahlumotlarushbuQoidalargailovagamuvofiqmarkirovkadadavlattilidako’rsatilishikerak.

-Quyidagilarga:

davlattilidagimarkirovkagaishlabchiqaruvchikorxonaningboshqatillardagimarkirovkasidamavjudbo’lmaganqo’shimchamahlumotlarkiritilishiga;

davlattilidagimarkirovkadabayonqilinganmahlumotlarningboshqatillardagiishlabchiqaruvchikorxonaningmarkirovkasigamuvofiqliginitahlilqilishimkoninibermaydiganishlabchiqaruvchikorxonalartomonidanqo’yilganmarkirovkayuzasigatovarningu’akovkasigastikerni yelimlashusulibilantovarnidavlattilidamarkirovkaqilishgayo’lqo’yilmaydi.

-Ishlabchiqaruvchikorxonatomonidandavlattilidamarkirovkaqilinishishartbo’lganim’ortqilinadiganistehmoltovarlariningayrimturlarinimarkirovkaqilishushbuQoidalargailovagamuvofiqamalgaoshiriladi.

Davlattilidamajburiymarkirovkaqilinadiganistehmoltovarlarinibojxonadarasmiylashtirishxususiyatlari:

-Im’ortqiluvchidavlattilidamarkirovkaqilinishishartbo’lgantovarO’zbekistonRes’ublikasihududigaolibkirilgungaqadarim’ortqilishyuzasidano’zituzadigankontraktshartlaridatovarnidavlattilidamarkirovkaqilishtalabininazardatutishikerak.

-Tovarni «erkinmuomala (im’ort) uchunchiqarish» bojxonarejimidarasmiylashtirishunitovardagimarkirovkabilantanlabsolishtirgandan keyinbojxonaorganlarixodimlaritomonidanamalgaoshiriladi.

-Davlattilidamarkirovkaqilinishishartbo’lganolibkirilgantovarlardavlattilida markirovkaqilinmaganshaklda «erkinmuomala (im’ort) uchunchiqarish» bojxonarejimidabojxonadarasmiylashtirilishigayo’lqo’yilmaydi.

-Erkinindustrial (iqtisodiy) zonagaolibkiriladigantovarlar «erkinmuomala (im’ort) uchunchiqarish» bojxonarejimidarasmiylashtirilganhollardadavlattilidamarkirovkaqilinadi.

Yakunlovchiqoidalar:

-Tovarningdavlattilidagimarkirovkasimatniningto’liqligivato’g’riligiuchunim’ortqiluvchivasertifikatlashtirishbo’yichaakkreditatsiyaqilinganorganlarjavobberadi.

-BojxonaorganlaritomonidanushbuQoidalargailovadako’rsatilmagandavlattilidagimarkirovkadagimahlumotlartalabqilinishigayo’lqo’yilmaydi.

-UshbuQoidalartalablaribuzilishidaaybdorbo’lganshaxslarqonunhujjatlariga muvofiqjavobberadilar.

Nazorat uchun savollar

1. Sertifikatlashtirish uchun umumiy nechchi kun belgilangan?

2. Gigienik sertifikat berish uchun nechchi kun belgilangan?

3. Shtrix kod olish majburiymi?

4. Muvofiqlik sertifikatini olish uchun amalda nechchi kun kerak bo’ladi?

6-Mavzu: Mahsulot ishlab chiqaruvchilarga berilgan sertifikatlar asosida in’eksion nazoratini o’tkazish tartibi.

Mahsulot ishlab chiqaruvchilar tomonidan berilgan zaga muvofiq mahsulot turiga ko’ra sertifikat olinadi. Olingan sertifikat asosida mahsulot turiga qarab uni ins’ektsion nazoratdan o’tkaziladi. Masalan sut mahsulotlari uchun har 3 oyda bir marta ins’eksion nazorati o’tkaziladi. 3-tizma bo’yicha berilgan sertifikat asosida ins’eksion nazorati bo’lishidan kamida 1 hafta oldin ogohlantirish beriladi. Ko’’labishlabchiqariladiganmahsulotuchunmuvofiqliksertifikatibergansertifikatlashtirishorganiharyilikamidabirmarta, mahsulotningsertifikatlashtirishdabelgilangantalablargamuvofiqliginitasdiqlashmaqsadida, sertifikatlashtirilganmahsulotniins’ektsiyanazoratitekshiruvinio’tkazadi.

Ins’ektsiyanazoratinatijalaribo’yichamuvofiqliksertifikatiningamalqilishitas diqlanishiyokito’xtatibturilishiyoxudbelgilangantartibdabekorqilinishimumkin.

Akkreditatsiya qilingan sertifikatlashtirish idoralari va sinov laboratoriyalari (markazlari) faoliyatini ins’eksion nazoratidan o’tkazish qoidalari 2005 yil 20 a’rel № 1472.

Sertifikatlangan mahsulotlar va xizmatlarni ins’eksiya nazoratidan o’tkazish qoidalari 2005 yil 6 a’rel № 1464 bilan ro’yhatdan o’tgan qonun xujjatida ko’rsatilgan. Ushbu havola orqali mavjud tizim to’g’risida to’liq ma’lumot olish mumkin.

UzSMTdaNazoratidoralarikuyidagiasosiyvazifalarniamalgaoshiradilar :

– Sertifikatlashtirilganmaxsulotvasertifikatlashtirishkoidalarigarioyakilishu stidannazoratutkazish;
– Sertifikatlashtirishbuyichaidoralarivasinashlaboratoriyalari (markazlari) ustidannazoratutkazish;
– Buyurtmachilarningbuyurtmalarigamuvofikobhektlarnitaxlilkilishvabaxol ashxamdatugrilovchitadbirlarininazoratkilish;
– Nazoratnatijalaribuyichaa’’elyatsiyalarnikuribchikish.

Bundayidoralarsifatida «Uzstandart» agentliginingmaxsusvakolatigaegabulgantashkilotlari, boshkarishningboshkadavlatidoralari, shuningdek, sertifikatlashtirishbuyichaidoralarningbulimlariva O‘z DSt 5.4 standartidaurnatilgantalablargajavobberuvchiboshkatashkilotlarakkreditlanishimu mkin.

Uchinchitomontarafidansertifikatlashtirilishimo’ljallanganmaxsulotningishla bchikarishsharoitlarinitekshirishniyokitayyorlovchigaberilganxukukdoirasidasertifi katlashtirilganmaxsulotishlabchikarilishiniamalda, deyarlixammasertifikatlashtirishtizimlaridako’zdatutiladi. Bu,

o’znavbatidasertifikatlashtirishdagitekshirilayotganmaxsulotningsifatiniturgunlanishiga, ulargabo’lgantalablarnidoimorioyakilinishigaolibkeladi.

Xarbirbuyurtmachi (xaridor, istehmolchi) maxsulotishlabchikarilishibilantanishishxukukigaega (ko’’inchabundanfoydalanadixam). Dastavvalularnitalabkilinadigansifatningtahminlanishikandayamalgaoshirilishikiziktiradi. Sertifikatlashtirishdoirasidabundaytanishishmustakilidoratomonidanbajariladivabunimaxsustekshirishdebyuritiladi. Bundanko’zdatutilganmaksad - maxsulotningsifatikeraklidarajadabo’lganxoldaushbukorxonadabirmehyordaishlabchikarilishigaishonchxosilkilishdaniborat.

Bundaytekshirishningikkitaimkoniyyo’nalishimavjud:

1. Korxonanitekshirishvanazoratkilishmaxsulotningmajburiysinovlaribilanbirgako’shilibolibboriladivasertifikatberishyokimuvofiklikbelgisiko’yishbilanyakunlanadi;

2. Agarfakatkorxonanisertifikatlashtirish (attestatlash) kerakbo’lsa, bundasertifikatlashtiriluvchimaxsulotnianikmehyoriytexnik-xujjatlarmuvofikligigasinovlariuchinchitomontarafidanbajarilmaydi, demakmaxsulotuchunsertifikatberilmaydi. Lekin, businovlarnisertifikatlashtirishdoirasidabo’lmaganxolda, istehmolchitomonidanbajarilishi (yokibajarilmasligi) mumkin.

Birinchiyo’nalishISOtomonidantavsiyaetiluvchisertifikatlashtirishning 5-tizimiga, ikkinchisiesa 6-tizimgamoskeladi.

Ikkalayo’nalishxamkorxonaningsertifikatlashtirilganmaxsulotsharoitiniteksh irishdan, dastavvalnazoratningmavjudligivaushbumaxsulotningsifatinitahminlovchitizimningsamaradorliginibaxolashdaniborat.

Uyokibutizimniko’llanilishimaxsulotxususiyatlariga, istehmolchiningxoxishigavakatorboshkaomillargaboglik.

Amaldagixammasertifikatlashtirishtartibidamaxsulotningnazoratlisinovlarini o’tkazishgaasoslangan, uningbelgilanganmehyoriyxujjatlartalablarigamuvofikligianiklanadi. Tizimkoidalarigabinoansinovlarningkorxonanio’zidamaxsulotnitayyorlashjarayoni daxamdaistehmolchigayuborishdanoldino’tkaziladi. Bundantashkariodatdasertifikatlashtirishdoirasidasertifikatlashtirilganmaxsulotning sifatinibarkarorligiuchunnazoratlitekshiruvnivakti-vaktibilano’tkaziladi.

Sertifikatlashtirishuchuno’tkaziladigansinovlartartibi (10-rasm), bahzanunisertifikatlashtirishsinovlarixamdebatalib, amaliyxarkandaysinovlargaxosbo’lgan, maxsulotningsanoatda, ishlabchikarishdako’’yillarichidashakllanganumumiykoidalarigabo’ysunadi. Lekinsertifikatlashtirishsinovlarinitashkilkilishvao’tkazishuslubiyatio’zigaxosxusu siyatlarigaega.

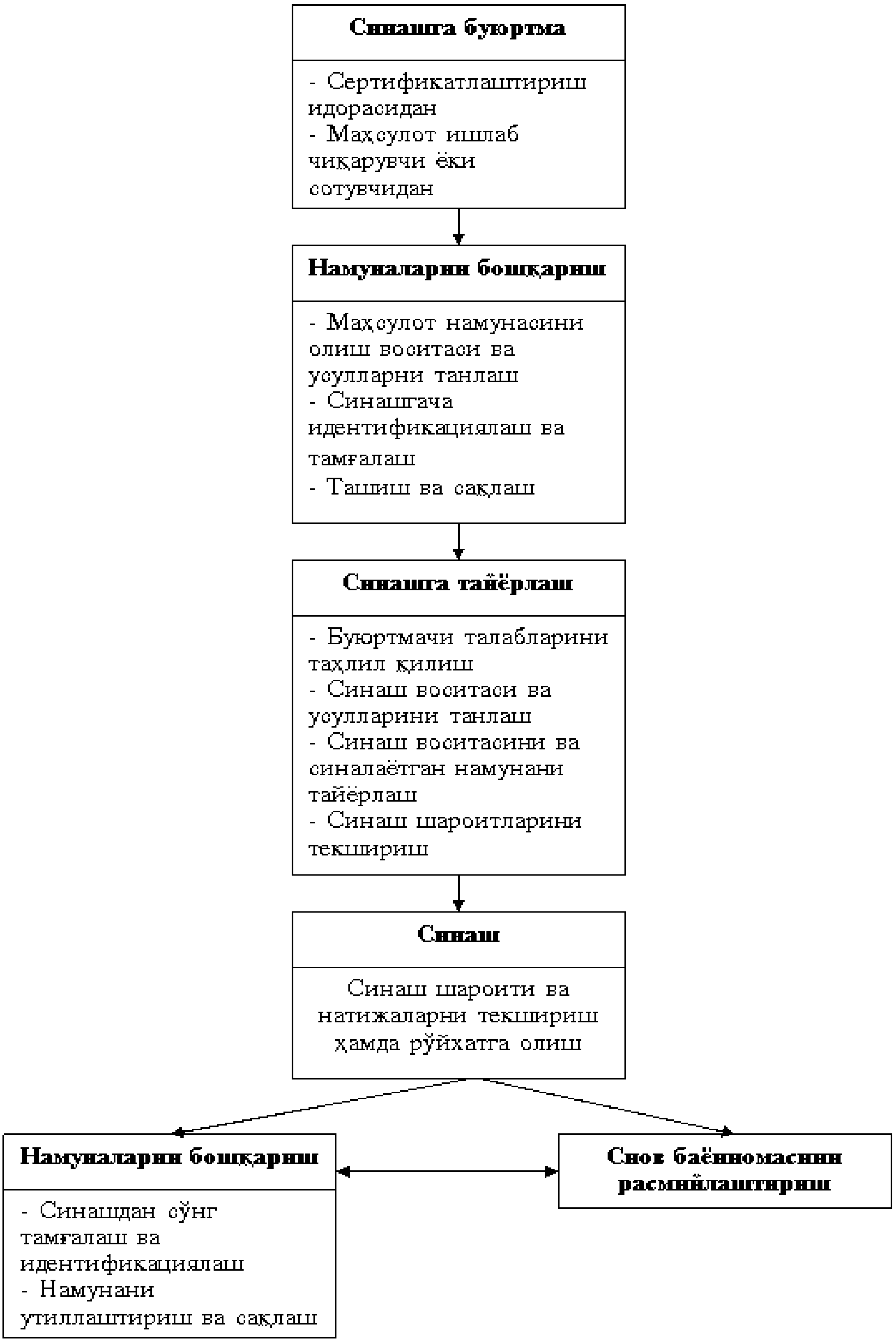

10-расм. Лабораторияда сертификатлаштириш синови жараёнларининг тузилиши

Xarbirsinovvauningnatijalariuchinchitomontarafidansertifikatlashtirishuchun ishlatilishiko’zdatutilib, fakatsertifikatlashtirishidorasitomonidanmaxsulotningsinovlarinio’tkazishuchunxukukliakkreditlangansinovlaboratoriyalaridayokiuningtashkilotlaridao’tkaziladi.

Sinovlarnio’tkazishvaunitartibixalkaroyokimilliysertifikatlashtirishtizimlariningkoidalaridato’likvaanikkilibbelgilangan.

Sertifikatlashtirishtartibigakarab, ushbumaxsulotningbirturdaginusxasi, to’dadantanlanmasiyokimaxsulotningnusxasisinovlardano’tishimumkin. Maxsulotningtavsiflariva‘arametrlari, ulargabo’lgantalablarmehyoriyxujjatlardaberilganbo’ladi. SHuninguchunularnianikvaishonchlilikbilansinovlarvao’lchashlarnatijasidaaniklashimkoniniberadi.

Nazorat savollari

1. O’zSMT – nima?
2. Akkreditatsiyalangan idoralarini ins’eksion nazorati qaysi me’yoriy xujjatga asosan olib boriladi?
3. Sertifikatlangan mahsulotlarini qaysi me’yoriy xujjatda ko’rsatilgan talablar asosida ins’eksion nazorati olib boriladi?

7-Mavzu: Ishlab chiqarishda aniqlangan kamchiliklarni baxolash va sertifikatni bekor qilish tartibotlari.

Maxsulotyokibuyummahlumtekshiruvdano'tganligini, tekshiruvningxakkoniyliginiyokisertifikatlashtirishidorasitomonidantekshirilganligiisbotlaydigandalil - tamga, etiketka, sertifikat, ilovakilibyuboriladiganro'yxat, sertifikatlashtirilganmaxsulotlarro'yxatiyokikorxonatayyorlovchilarningro'yxatixisoblanadi.

Muvofikliksertifikatinisertifikatlashtirishidorasiyokiuningnomidanakkreditlanganidoratomonidanberilishimumkin. ISOtahrifigabinoan:

Muvofikliksertifikati - "Tegishlichabelgilanganmaxsulot, jarayonyokixizmatlarningmahlumstandartgayokiboshkamehyoriyxujjatgamoskelishigaishontiradiganvasertifikatlashtirishtizimikoidalariasosidatashkiletilganxujjat"dir.

Muvofiklikbelgisidegandaushbumaxsulot, jarayonyokixizmatmahlumstandartgayokiboshkamehyoriyxujjatgamoskelishinikafolatlovchisertifikatlashtirishtizimikoidalariasosidaberilganyokiishlatiladiganvamahlumtartibdaximoyakilinadiganbelgitushuniladi.

Muvofiklikbelgisinifakatmaxsulotningxammatavsiflarinibelgilanganstandartbo'yichakamrabolganbo'lganxollardaginaishlatishtavsiyaetiladi.

Sertifikatni, xammaxsulotstandartlariningto'liktexnikaviytalablariga, xamaloxidatalablarnibelgilovchistandartlarasosidaberilishimumkin.

Sertifikatberishtartibiva (yoki) muvofiklikbelgisiniko'yish, xamdauniamaldato'xtatishyokibekorkilish, standartshaklivamuvofiklikbelgisiningramzi,

sertifikatlashtiriluvchixujjatlardabelgilanadivamaxsulotningushbuturinisertifikatlashtirishkoidasidako’rsatiladi.

Sertifikatdakaydetiladiganmahlumotlarkuyidagilardaniborat:

– sertifikatlashtirishidorasiningnomivamanzili;
– tayyorlovchiningnomivamanzili;
– maxsulotnivauningto’dasinibelgilanishi, seriyarakami, sertifikatlashtirishgategishlibo’lganmodelyokimaxsulotturi;
– tegishlistandartgaxavola;
– vakil-shaxsningimzosivavazifasi.

Kuyidagikeltirilganxollardasertifikatbekorkilinishimumkin:

– agarmaxsulot (buyum, mol)ningtarkibigayokiuniishlabchikarishtexnologiyasigao’zgartirishlarkiritilsa, buesao’znavbatidasertifikatlashtirishbo’yichakilinayotgantekshiruvdauningtavsiflarigao’zgarishlarolibkelsa, xamdashumaxsulotnamunalariningsinovlariko’shimchabayonnomadagistandarttalablarigamosligitasdiklanmasa;
– ishlabchikarishtexnologiyasiningbuzilishivakorxona-tayyorlovchimaxsulotiningsifati‘asaysayokimaterialbilantahminlovchitomonidankom’lektlashdetallari, yigishkismitegishlistandartlartalablarinibuzilishigaolibkelsa.

Sertifikatlashtirishnatijalarini, Tizimidorasitomonidansertifikatlashtirishishlarito’grisidagimahlumotlarnixardoimcho’etilishilozim. Bumahlumotlarkuyidagilarnio’zichigaoladi:

– sertifikatlashtirilganmaxsulotro’yxati;
– akkreditlangansinovtashkilotlariningro’yxati;
– attestatlangankorxonalardagisertifikatlashtirilganmaxsulotro’yxati;
– sertifikatlashtirishxujjatlariningro’yxati.

Buro’yxatlarnisertifikatlashtirishmilliyidorasibo’yichakilinadiganishlardakatnashuvchivazirliklargayuboriladi.

Sertifikatlashtirilganmaxsulotnidavlatro'yxatigaolish

Istehmolchilarnimuayyanmaxsulotsertifikatlashtirilganlito'grisida, uniishlatilishidasertifikatyokiuningnusxasixamdamuvofiklikbelgisibilanxabardorkilishniamalgaoshiriladi.

Muvofikliksertifikati– bukerakliishonchlilikbilanmaxsulotyokixizmat, identifikatsiyalanganshakldamuayyanstandartyokiboshkamehyoriyxujjatlargamuvofikliginibildirishini, tahminlovchisertifikatlashtirishmilliytizimikoidalaribo'yichaberilganxujjat. Sertifikatstandartningbarchatalablariga, xamdaaloxidabo'limiyokixujjatningo'zidaanikbayonkilinganmaxsulotningmuayyantavsifiga, alokadorbo'lishimumkin. Sertifikatdatakdimkilanayotganmahlumot, sinov, ishlabchikarishnibaxolashvaboshkatekshiruvnatijalaribilanunisolishtirishimkoniyatinitahminlab, unimaasosidaberilganliginimuhlumkiladi.

XX. XXX. XX. XXX. XXXXX

Ro'yxatgaolinganobhektnitartibrakami

Akkreditlashtirishidorasiyokisertifikatlashtirishidorasikodi

Ro'yxatgaolinganobhektkodi

Muvofikliknibaxolashtiziminixarflibelgilanishi

O'zbekistonRes'ublikasiiningbelgisi

1 - rasm. Davlatreestridaro'yxatgaolishrakaminingumumiytuzilishi.

XarbirsertifikatdavlatreestridarasmiyrO'yxatgaolinishishart. SertifikatlashtirishbO'yichaidoradastlabkirO'yxatgaolinishiniindividualindentifikatsionrakamibO'lmishvakathiyxisobotxujjatlaribO'libxisoblangan, sertifikatblankasinitO'ldirishvaktidaO'tkazadi. SertifikatlarniyakuniyrO'yxatgaolishni, sertifikatlashtirishbO'yichaidorakundaliktakdimkilayotganxujjatlarasosidasertifikatlashtirishmilliyidorasiO'tkazadi. SertifikatdadavlatreestribO'yichatarkibto'ganrO'yxatrakamisertifikatlashtirishbO'yichaidoravaarizachixakidagikO'shimchamahlumotlarniberadi. ObhektlarnibaxolashvamuvofikliknitasdiklashnirO'yxatgaolishumumiytartibi O'z RH 51-021:2004 dabelgilangan. DavlatreestribO'yichabaxolanganobhektlarnirO'yxatrakamituzilmasi 9 - rasmdakeltirilgan.

SHuningdek, obhektlarnirO'yxatgaolishkodlarirO'yxati O'z RH 51-021:2004 belgilanganvau 3 - jadvaldakeltirilgan.

MuvofikliksertifikatlariningrO'yxatrakamidansertifikatlashtirishbO'yichaidorakodisifatida, sertifikatlashtirishnio'tkazgan, sertifikatlashtirishbO'yichaidoraningakkreditlashxakidagishaxodatnomatartibrakamikO'llaniladi.

MilliyakkreditlashtirishbO'yichaidorakodida**MAI**davlattilidaakkreditlashtirishmilliyidoraboshxarflaribO'yichabelgisimavjud.

SHungaO'xshashsertifikatlashtirishbO'yichamilliyidora**SMI**, milliysertifikatlashtirishtizimi**SMT**, akkreditlashtirishmilliytizimi**AMT**belgilanadi.

3 - jadval

Obhektlarniro'yxatgaolishkodlariro'yxati.

№ t/r	Ruyxatgaolinadiganobhektninomlanishi	Kod
1	Maxsulotlargasertifikat	01
2	Xizmatlargasertifikat	02
3	Xorijiysertifikatlar	03
4	Menejmenttizimigasertifikat	04
5	Menejmenttizimlarinisertifikatlashtirishidoralariningakkreditlanganligitugrisidagiguvoxnoma	05
6	Maxsulotlarnisertifikatlashtirishidoralariningakkreditlanganligitugrisidagiguvoxnoma	06
7	Laboratoriyalarni (markaz) akkreditlanganligitugrisidagiguvoxnoma	07
8	Sifatbuyichaeks’erta-auditorlarniattestatlash	08
9	Trans’ortvositalariningturinimakullash	09
10	Xorijiydavlatlardiattestanlangansifatbuyichaeks’ert-auditorlarningattestati	10
11	Nazorat (ins’ektsiya) idoralariniakkreditlanganligitugrisidaguvoxnoma	11
12	Birturdagimaxsulotlarnisertifikatlashtirishtiziminiruyxatgaolishguvoxnomasi	12
13	Xodimlarninglayokatliligisertifikati	13
14	Muvofiklikto’grisidagideklaratsiya	14
15	Eks’erta-metrologlarattestati	15

16	‘utur yetkazmasdannazoratsoxasidagixodimlarninglayokatliligisertifikati	16

Kuyidasertifikatlashtirilganmaxsulotlar, sifattizimivaxizmatlargasertifikatlarniruyxatgaolinganrakamlarixamdaakkreditatsiyaguvoxnomalarruyxatrakamlarigamisollarkeltirilgan.

UZ. SMT. 01. 129. 00022

(sertifikatlashtirishidorasimaxsulotgaberganmuvofikliksertifikatiruyxatrakami)

UZ. SMT. 04. 001. 00011

(sertifikatlashtirishidorasimenejmenttizimigaberganmuvofikliksertifikatiruyxatrakami)

UZ. SMT. 02. SMI. 00011

(Sertifikatlashtirishmilliyidorasixizmatgaberganmuvofikliksertifikatiruyxatrakami)

UZ. AMT. 07. MAI. 043

(Akkreditlashtirishmilliyidorasilaboratoriyani, akkreditlashtirishxakidagiberganguvoxnomaniruyxatrakami).

Sertifikatlashtirishidoralariberilgan, bekorkilingansertifikatlarxisobitugrisidavasertifikatlashtirishfaoliyatixakidagi, mahlumotlarniSertifikatlishitrishmilliyidorasigatakdimkiladi. Ularuziningfaoliyativaberilgansertifikatlarxakidakizikuvchitashkilotlarnixabardorkilishimumkin.

Xarbirobhektniruyxatgaolishvaktida 4 - jadvaldakeltirilganmahlumotkartasinituldirishtavsiyaetiladi.

4 - jadval

Ruyxatgaolinganobhektlartugrisidamahlumotlarnikaydkilishkartochkasidayozishmisolimisoli

№	Yozuvlarningnomlanishi	Misol
1	Davlatreestribuyicharuyxatgaolishrakami	UZ.AMT.06.MAI.055
2	Blankanikaydkilishrakami	—
3	Ruyxatgaolingansanasi	21.11.2007
4	Amalkilishmuddati	3 yil
5	Tashkilotningnomlanishi (tulik)	«Uzbek – turk test markazi» Sertifikatlashtirishidorasiuzbekiston-turkiyakushmakorxonasi
6	Tashkilotningnomlanishi (kiskacha)	«Uzbek – Turktestmarkazi» SI
7	Maxkamagakarashliligi (mavjudbulganda)	–
8	Manzil	Toshkent, CHo’onotakuchasi, 9V
9	Telefon	50-01-01
10	Elektronmanzil	uzttm@yandex.ru
11	RaxbarF.I.SH. (arizachi)	SHukurlaevSH.M
12	Obhektningnomlanishi (SI, SL, menejmenttizimi, xodim, maxsulot, ...)	Sertifikatlashtirishbuyichaidora
13	Kullanishsoxasi/akkreditatsiya	tukimachilik, ‘oyafzalvamebelg’maxsulotlari
14	Sertifikatlash/akkreditlashutkazishda, mehyoriyxujjatlargamuvofikligitugrisidamahlumot	O‘z DSt 5.2
15	INutkazishningdavriyligi	12 oyda 1 marta
16	Akkreditlashtirish (sertifikatlashtirish) idorasiningkarorisanasi	17.07.2000 yildagiakkreditlashtugrisidakar

		or.
17	Akkreditlash, sertifikattugrisidagiguvoxnomanitasdiklash, faoliyatnituxtatishyokibekorkilishxakidamahlumotlar	AkkreditatsiyaKengashinazorat dalolatnomasigaasosan 20.07.2006 yildagi № 35 karoribilantasdiklagan
18	Davlatreestridanchikarish	

O’zstandartAgentligisertifikatlashtirilganmaxsulotlarnireestriniboshkaobhektlarniruyxatgaolish, bekorkilingansertifikatlartugrisidamahlumotlarbuyichaumumiyruyxatgaolishniishlariniolibboradi. Masalan, akkreditlangansertifikatlashtirishidoralarvalaboratoriyalarsifatbuyichaeks’ert-auditorlarniattestatlanganligiUzstandartAgentligininingrasmiysaytidacho’etiladi.

Arizachimaxsulotinireklamakilishda, mavjudmuvofikliksertifikativamuvofiklikbelgisini, xamdasertifikatlashtirilgansifatmenejmentitiziminiyokiishlabchikarishnireklamakilishxukukigaega.

Majburiysertifikatlashtirishdaturganmaxsulotni, lekin, umuvofikliksertifikatigaegabulmasa, reklamakilishkathiyantakiklanadi.

Nazorat savollari

1. Muvofiqlik belgisi?
2. Muvofiqlik sertifikati nima uchun va nimaga asoslanib beriladi?
3. MAI-to’liq nomi?
4. 07-raqami bilan qaysi faoliyat turi belgilanadi?

10-Mavzu: Mahsulotlar tarkibidagi moddalarni aniqlashning umumiy usullari

Mahsulotlar tarkibidagi mahsulotlarni tarkibidagi moddalarni abiqlashning umumiy usullari – deyilgan asosan oziq-ovqat mahsukotlari tushuniladi. Mahsulotlar ham turlarga bo’linadi. Qishloq xo’jaligi mahsulotlari, qayta ishlangan mahsulotlar, tayyor mahsulotlar, yarim tayyor mahsulotlar va h.k. Umumiy mahsulotlar tarkibidagi ko’rsatkichlarni oladigan bo’lsak, ularning tarkibidagi namligi, quruq moddasi, kislotaliligi va h.k. Bu ko’rsatkichlar fizik-kimyoviy ko’rsatkichlar hisoblanadi. Mahsulotlarni tarkibida xavfsizlik va gigienik ko’rsatkichlarini aniqlashda toksik moddalar umumiy aniqlanishi zarur bo’lgan me’zonlardan biri hisoblanadi. Ularga 6 xil element qo’rg’oshin, mishyak, kadmiy, rux, qalay, xrom va radionuklidlar seziy, stronsiylarni aniqlashmumkin.

Biz bilamizki mahsulot ikki xil ko’rsatlich bo’yichi tekshiruvlar amalga oshiriladi. Birinchidan mahsulotning xavfsizlik ko’rsatkichlari aniqlanadi, bu esa gigienik sertifikatni olishga asos bo’la oladi. Xavfsizlik ko’rsatkichlari standartlari asosan Sog’liqni saqlash vazirligi tomonidan ta‘sis etilgan me‘yoriy xujjatlar asosida amalga oshiriladi. Bu ko’rsatkichlar: toksikelementlar miqdori, radionuklidlar, antibiotiklar, ‘arazitiologik

ko’rsatkichlar, ‘estitsidlar, mikrobiologik, ko’rsatkichlar hisoblanadi. Bu ko’rsatkichlar oziq-ovqat mhsulotlarini tekshirishda asos bo’lib xizmat qladi. Ikkinchidan sifat ko’rsatkichlari hisoblanadi. Bularga: Organole’tik ko’rsatkiclari (xidi, ta‘mi, ma‘zasi) fizik-kimyoviy ko’rsatkichlari, qadoqlashga, markirovkaga, saqlashga, etkazib berishga (trans’ortirovkaga) qo’yilgan talablar qo’yilgan. Ushbu ko’rsatkichlar bo’yicha “Ozstandart” agentligi tomonidan tasdiqlangan texnikaviy shartlar, tarmoq standartlari, texnikaviy yo’riqnomalar GOST, ISO va boshqa xujjatlar asos bo’la oladi.

Oziq-ovqat mahsulotkarni aniqlashning umumiy usullaridan biri, xozirgi kunda juda ko’’ tarqalgan usul yoqori suyuqlik xromatografiya usuli. Bu usul umumiyligi shundaki, har qanday oziq-ovqat mahsuloti va boshqa mahsulotlari takibini tahlil qila oladi. Faqat, bir narsaki uni standatini qo’ya olish eng nozik tomonlaridan biridir. Usulning ishlash ‘rintsi’i shundaki mahsulot namunasini ekstraktda eritib, suyuqlik holida qo’yish kerak bo’ladi. Bu usul bilan oziq-ovqat mahsulotlari tarkibidagi uglevodlar, oqsillar, yog’lar, konservantlar, vitaminlar, emulgatorlar va h.k. aniqlash mumkin. Oziq-ovqat mahsulotlari tarkibidagi zaharli bo’lgan moddalrni ham aniqlash mumkin, afzalligiyam ana shunda. Masaln ‘axta moyi tarkibidagi zaxarli bo’lgan gossy’ol moddasini ham aniqlasa bo’ladi. Misol keltiramiz, quyidagi 1-rasmda keltirilgan yuqori samarali xromatografi yordamida O’zbekistonda ishlab chiqarilgan ‘axta moyining tarkibidagi gossy’ol miqdori tekshirilgan.

Yuqori samarali suyuqlik xromatografi, Shimadzu LC10

1-rasm

YUSSX uchun standart eritma tayyorlanadi. Bu usul quyidagilardan iborat,buning uchun 100 ml li o’lchov kolbasiga 0,0200 g gossi’ol tortib olinadi, ustiga 45 ml atsetonitril qo’shiladi va 15 minut davomida aralashtirib turiladi. Keyin yana 45 ml atsetonitril qo’shilib, aralashma xromatografiyalashdan avval sentrifugalanadi, bunda sentrifuga tezligi 10000 aylana/daqiqasiga 5 daqiqaga davomida aralashtiriladi va 0,22 μg’ovaklariga ega bo’lgan filtrdan o’tkaziladi (bunda eritmaning kontsentratsiyasi 0,02%).

Namunaning tarkibidagi gossi’olni foyiz miqdorini aniqlash uchun standart va tekshirilayotgan moddaning gossi’ol ‘ikiga xos bo’lgan xromatogrammalarini yuzasini taqqoslash usuli bilan aniqlanadi.

‘axta chigiti yadrosida gossi’ol 0,002-6,64% gacha bo’ladi. Foiz miqdori ‘axta chigiti quruq moddalariga nisbatan olingan. Agarda gossi’ol ‘axta moyida aktiv holatda bo’lsa unda ‘axta moyi istemol qilish uchun xavfli bo’lar edi. ‘axta moyida gossi’ol nativ holda uchragani uchun ham uni istemol qilinganda inson organizmi uchun zararsizligi adabiyotlarda keltirilgan.

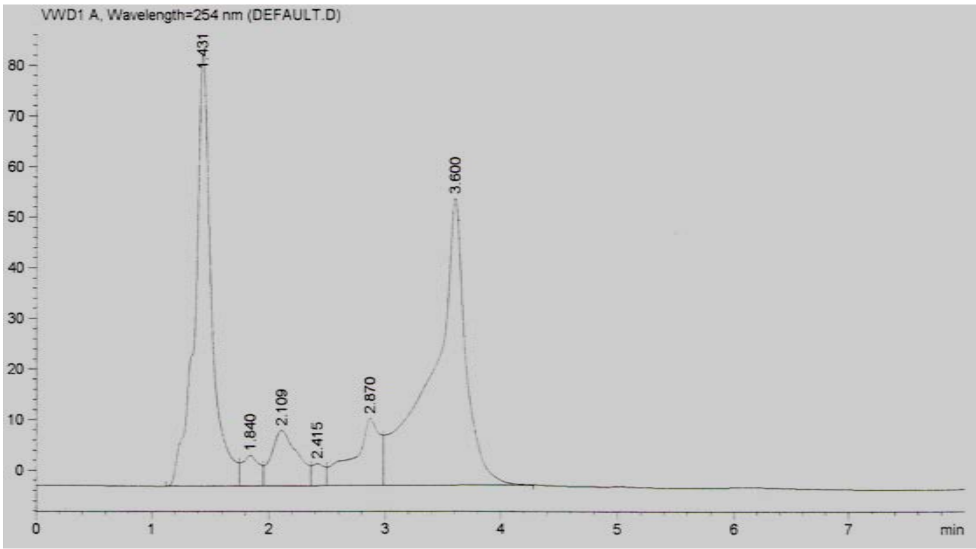

4-grafik: Tozalanmagan ‘axta moyining tarkibidagi gossi’olni yuqori nuqtasi (3-4 daqiqa oralig’ida ifodalangan).

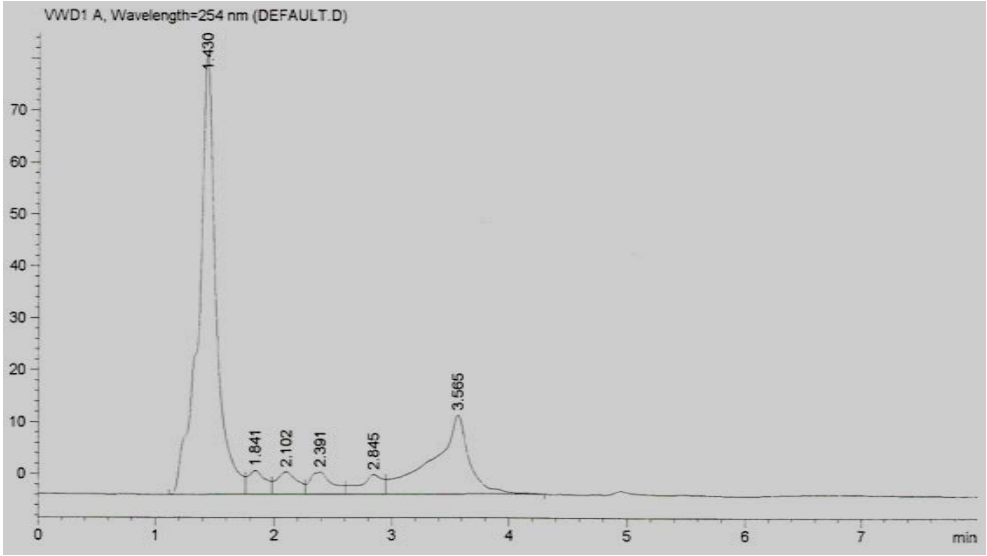

3-rasm: Tozalangan ‘axta moyining tarkibidagi gossi’ol yuqori nuqtasi (3-4 daqiqa oralig’ida ifodalangan).

Xozirgi kunda eng ko’’ tarqalgan usullardan biri xisoblanadi. Bulardan tashqari vitaminlar miqdori, elementlar miqdori aniqlanishini ham shu orqali amalga oshiriladi. Elmentlar miqdori hozirgi kunga kelib 50 dan ortiq elementlar miqdorini aniqlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Исматуллаев П.Р., Максудов А.Н., Абдуллаев А.Х., Ахмедов Б.М., Аъзамов А.А. Метрология стандартлаштириш ва сертификатлаштириш. -Т.: У'збекистон, 2001. -360 б.
2. Абдувалиев А.А., Алимов М.Н. Бойко С.Р., Миргазамов М.М., Сабиров М.З. Основы стандартизации, сертификации и управления качеством. – Ташкент: Fan va texnologiya, 2005.
3. Абдувалиев А.А., Латипов В.Б., Умаров А.С., Джаббаров Р.Р., Алимов М.Н., Бойко С.Р., Хакимов О.Ш. Основы стандартизации, метрологии, сертификации и управления качеством. – Ташкент: НИИСМС, 2007.
4. Гореньков А.С. и другие. “Технология консервирования”. М., ВО “Агропромиздат”, 1987.

5. Скрипников Ю.Г. “Технология переработки плодов и ягод”. М., ВО “Агропромиздат”, 1987.

6. Фанг Юнг А.Ф., Флауменбаум Б.Л. и другие. “Технология консервирования плодов, овощей, мяса и рыбы”, 1981.

7. Флауменбаум Б.Л. и другие. “Основы консервирования пищевых продуктов”. М., ВО “Агропромиздат”, 1986.

8. Ильченко С.Г. и другие. “Технология консервирования и технохимический анализ”. М., “Пищевая промышленность”, 1974.
9. А.Ф.Загибалов и другие. Технология консервирования плодов и овощей и контроль качества продукции. - М: Агропромиздат, 1992.
10. Н.И.Назаров и другие. “Общая технология пищевых производств”. - М: Легкая и пищевая промышленность, 1985.Л.А. Трисвятский и другие. Хранение и технология сельскохозяйственных продуктов. - М: Агропромиздат, 1991.
11. , 1991.

1-Ma’ruza: Reyting tizimi haqida. Kirish. Fanning maqsadi va vazifalari. “Oziq-ovqat mahsulotining sifati va xavfsizligi” tushunchasi

Kirish: O’zbekiston Respublikasi prezidenti tomonidan 1996 yil 30 avgust 483-1 sonli O’zbekistonRespublikasiningqonuni oziq-ovqatmahsulotiningsifativaxavfsizligito’g’risida qonun imzolandi. Ushbu qonun 18 moddaddan iborat bo’lib, unda asosan oziq-ovqat mahsulotlarini sifati va xavsizligiga qo’yilgan talablar hamda ularni sertifikatlashtirish va nazorat qilishga qaratilgan. Xozirgi kunga kelib ishlab chiqarish tarmoqlarida oziq-ovqat mahsulotlariga bo’lgan talab oshib bormoqda. Shu bilan birga xavfsizlik va sifatga bo’lgan talab ham oshib bormoqda. Bu sohalarda ishlarni olib boorish uchun yetuk malakali mutaxassislar kerak bo’ladi. Sifat va xavfsizlik talablarini ijrosini taminlash uchun malakaviy kadrlar tayyorlashga qaratilga ushbu fanning eng asosiy maqsad va vazifasidir.

Fanning maqsadi: Bakalavriatura “Oziq-ovqat xavfsizligi” yo’nalishida ta’lim olayotgan 4-bosqich talabalariga “Oziq-ovqat mahsulotlarini

standartlashtirish va sertifikatlashtirish" fanidan tegishli bo'lgan bilimlarni berishga qaratilgan.

Fanning vazifasi: Eng asosiy vazifasi bu – talabalarga oziq-ovqat mahsulotlarini standartlish bo'yichabilim va ko'nikmalarni berish. Sertifikatlashtirish bo'yicha davlat me'yoriy xujjatlari bilan ishlash boyicha bilim va ko'nikmalarni o'rgatish.

Bolalarbopoziq-ovqatmahsulotlari — bolalarorganizmining (uchyoshgacha) fiziologikxususiyatlarigajavobberadiganmaxsusoziq-ovqatmahsulotlari;

gigienasertifikati — oziq-ovqatmahsuloti, texnologiya, uskunavaboshqajarayonlaramaldagisanitariyanormalarivaqoidalarigamosekanligini tasdiqlaydiganhujjat;

ovqatgaqo'shiladiganbiologikfaolqo'shimchalar — oziq-ovqatxomashyosiniqaytaishlashyo'libilanyokisunhiyusuldahosilqilinganhamdabevositaovqatbilanbirgaistehmolqilishgayokioziq-ovqatmahsulotlaritarkibigaqo'shishgamo'ljallangantabiiyyoxudtabiiygaaynano'xshaydiganbiologikfaolmoddalarningkontsentratlari;

oziq-ovqatlar — oziq-ovqatxomashyosidantayyorlanganhamdanaturalyokiqaytaishlanganholidaistehmolqilinadiganmahsulotlar;

oziq-ovqatmahsuloti — oziq-ovqatxomashyosi, (shujumladanetilspirti), oziq-ovqatlar (shujumladanalkogolliichimliklar) vaularningtarkibiyqismlari, oziq-ovqatxomashyosivaoziq-ovqatlargategibturadiganmoddalar, materiallar, yordamchivaqadoqlashmateriallarihamdaulardantayyorlanganbuyumlarbirga;

oziq-ovqatmahsulotimuomalasi — oziq-ovqatmahsulotiniishlabchiqarish, tayyorlash, xaridqilish, qaytaishlash, yetkazibberish, saqlash, tashishvarealizatsiyaqilishbilanbog'liqfaoliyat;

oziq-ovqatmahsulotinirealizatsiyaqilish — oziq-ovqatmahsulotinimahlumshartlarbilansotish, yetkazibberishvatopshirishningboshqashakllari;

oziq-ovqatmahsulotiningsifati — oziq-ovqatmahsulotiningistehmolxossalarinibelgilabberadiganvauningodamlarhayotivasog’lig’iuchunxavfsizliginitahminlaydiganmezonlarmajmui;

oziq-ovqat mahsulotining xavfsizligi — oziq-ovqat mahsulotining sanitariya, veterinariya, fitosanitariya normalari va qoidalariga mosligi;

oziq-ovqat xom ashyosi — oziq-ovqatlar ishlab chiqarish uchun foydalaniladigan o’simlik, hayvonot, mikrobiologiya, shuningdek minerallar obhektlari, suv;

oziq-ovqatlarni hamda oziq-ovqat xom ashyosini taqqoslash — oziq-ovqatlar hamda oziq-ovqat xom ashyosi aniq turdagi va nomdagi mahsulotga doir normativ va (yoki) texnikaviy hujjatda belgilab qo’yilgan muhim mezonlarga mos kelishini aniqlash;

oziq-ovqat mahsulotining yaroqlilik muddati (foydalanish muddati) — bu muddat davomida oziq-ovqat mahsulotini saqlash, tashish, realizatsiya qilish chog’ida xavfsizlik normalari va qoidalari talablariga rioya etilgan taqdirda u foydalanishga yaroqli bo’lib turadi, bu muddat tamom bo’lganidan keyin esa mahsulot odamlar hayoti va salomatligi uchun xavfli bo’lib qolishi mumkin;

oziq-ovqat mahsulotini qalbakilashtirish — oziq-ovqat xom ashyosining hamda oziq-ovqatlarning xossalari va mezonlarini ataylab o’zgartirish yoki ularni almashtirib qo’yish;

oziq-ovqat qo’shimchalari — oziq-ovqatlarga belgilangan xossalarni baxsh etish va (yoki) ularni saqlab qolish maqsadida ataylab qo’shiladigan tabiiy holdagi yoki sintez qilingan moddalar, birikmalar;

toksikologiya-gigiena eks’ertizasi — oziq-ovqat mahsuloti ustida amalga oshiriladigan bir turkum laboratoriya tadqiqotlari bo’lib, ular mavjud normalar va qoidalar bilan qiyoslashga mo’ljallangan bo’ladi;

qadoqlash materiallari, yordamchi materiallar va ulardan tayyorlangan buyumlar — oziq-ovqat mahsulotini muomala jarayonida tashqi tahsirlardan himoyalash maqsadida ishlatiladigan vositalar.

2-Ma’ruza: Majburiy sertifikatlashtiriladigan oziq-ovqat mahsulotlari KOD TIF bo’yicha (Tashqi iqtisodiy faoliyatlar kodi) turlari

Sertifikatlashtirishikkixilyahni, majburiyvaixtiyoriyxaraktergaegabuladi. Majburiysertifikatsiyakonunlarvakonuniyaktlarasosidaamalgaoshiriladivatovar (jarayo'nlar, xizmatlarning), texnikreglamentlartalablarigavastandartlarningmajburiytalablarigamosliginiisbotlashnitayominlaydi.

Ushbunormativxujjatlarningmajburiytalablarixavfsizlikin-sonlarningsogliginiximoyakilishvaatrofmuxitnimuxofazakilishgakaratilganligisabablimajburiysertifikatsiyaningasosiyyunalishibulibxavfsizlikvaekologiklikxisoblanadi.

Maxsulotniu yekibusertifikatlashtirishgaoidligi, unitashkimu-xitga, insonsalomatligigatahsiriasosiimezonxisoblanadi. Anashuninguchuntashkimuxitga,

insonsalomatligigatahsirkursatuvchimaxsulotlaralbattamajburiysertifikatlashtirishgamansubbuladi, kolganmaxsulotlaresasertifikatlashtirilishiixtieriydir,

Majburiysertifikatlashtirishdegandasertifikatlashtirishxukukigaegabulganidoratomonidanmaxsulotjaraenxizmatiningstandartlaridagimajburiytalablarigamuvofikliginitasdiklashtushuniladi.

Ixtieriysertifikatlashtirishdegandaishlabchikaruvchi (bajaruv-chi), sotuvchi (tahminlovchi) yekiistehmolchitashabbusibilanixtieriyravishdautkaziladigansertifikatlashtirishtushuniladi.

Xozirgisharoitdatashkimamlakatlarbilansavdoni, mamlakatlararoiktisodiyalokalarni, fanvatexnikanirivojlanishiuchunxamdachikarilaetganmaxsulotlarnisifatiniyaxshilash, ularnirakobatbardoshlikkobiliyatinioshirishuchunmuntazamravishdasinovlardanutkazishextiejiortibbormokda. Sinovlarniku’inchauchinchitomondebataluvchishaxs yekitashkilotamalgaoshiradi. Ukuriladiganmasaladakatnashaetgantomonlarodatdatag’minlovchining (birinchitomon) vaxaridorning (ikkinchitomon) manfaatlariniximoyakilib, mutlakomustakilravishdaishkuradilar. Uchinchitomontarafidankilinadigansertifikatlashtirishishlabchikaruvchilariningishonchigasazovorbulmokdavashusabablibundayyulkengkullanilib, salmokliravishdatarkalmokda. Turlimamlakatlardauchinchitomontarafidanbajarilaetgansertifikatlashtirishtiziminitashkiletishamaldashunikursatmokdaki,uniturlichatashkilkilishmumkinekan: ishlabchikaruvchiassotsiatsiyalar, yirikistemolchilar, standartlashtirishmilliytashkilotlaritomonidan,masalan,FranyiyavaAngliyada 60-yillarboshidaistehmolchilartomonidanxarbiymaksadlaruchunelektronikamaxsulotlarinisertifikatlashtirishtizimiyaratildi.

Ayrimolinganmamlakatmikiesidayaratilganmilliytizimlarmajburiybulganstandartlardoirasinikamraboladi. Masalan: birinchilarkatoridamilliymikesidakimmatbaxotoshlarnisertifikatlashtirishtizimlarikullanilgan.

Sertifikatlashtirishtushunchasikengmahnodauchinchitomontarafidanutkaziladigantexnikaviymehyoriga, ishuslubiga, koidagamuvofikliginikamrabolganxarkandaytekshiruvdir. SHuninguchunsertifikatlashtirishnitekshiruvdebxisoblab, bosimostidagiidishlarni‘ortlashxavfidanximoyalangankurilmalarning, atomreaktorlariningvatogtexnikasiningishlatishdagixavsizliginitahminlashuchuntexnikaviynazoraturgatuvchiidoralarshartlitekshiruvniamalgaoshiradi.

Vazirlar Mahkamasining 2011 yil 28 a’reldagi 122-qarori 1-ilovasiga asosan, 77 turdagi mahsulot majburiy sertifikatlanishi belgilab berilgan. Unga ko’ra mahsulotlar KOD TIF 2007 versiyasiga asosan belgilab berilgan. Ushbu mahsulotlar ichiga ozqi-ovqat mahsulotlari, qurilish mahsulotlari, yengil sanoat mahsulotlari, mashinasozlik jixozlari, yog’ochsozlik buyumlari, dori va dori vositalari kiradi. Har bir mahsulotning turi bo’yicha TIF KODlar belgilangan va ular asosida mahsulotlar klassifikatsiyalanadi. Umumjaxon klassifikatoriga asosan har bir mahsulot turi uchun kodlar beriladi. Ana shu kodlar asosida mahsulotlar im’ort va eks’ort qilishda identifikatsiyalanadi. Shu jumladan O’zbekiston Res’ublikasida ham TIF KODlari bo’yicha bojxonadan mahsulotlar o’tkazish ishlari, eks’ertiza ishlari hamda deklaratsiya ishlari olib boriladi. Quyida O’zbekiston Res’ublikasi sertifikatini e’tirof etuvchi (ta’n oluvchi) davlatlar ro’yhati keltirilgan.

1-jadval:

№	Davlatlar nomi	№	Davlatlar nomi
1	Avstriya	26	Niderlandq
2	Azerbaydjan	27	NovayaZelandiya

3	Avstraliya	28	Norvegiya
4	Argentina	29	OAE
5	Belg’giya	30	‘olg’sha
6	Belarusg’	31	‘ortugaliya
7	Braziliya	32	RossiyskayaFederatsiya
8	Velikobritaniya	33	Rumqniya
9	Vengriya	34	Singa’ur
10	Vg’etnam	35	Slovakiya
11	Germaniya	36	Sloveniya
12	Gonkong	37	SSHA
13	Gretsiya	38	Tayvang’
14	Daniya	39	Turtsiya
15	Izrailg’	40	Ukraina
16	Indiya	41	Finlyandiya
17	Indoneziya	42	Frantsiya
18	Irlandiya	43	Xorvatiya
19	Is’aniya	44	CHexiya
20	Italiya	45	CHili
21	Kanada	46	SHveytsariya
22	KitayskayaNarodnayaRes’ublika	47	SHvetsiya
23	Lyuksemburg	48	YuAR
24	Malayziya	49	YujnayaKoreya
25	Meksika	50	Ya’oniya

Nazorat uchun savollar

1. Majburiy sertifikatlashtirish deb nimaga aytiladi?

2. Ixtiyoriy sertifikatlashtirish qanday amalga oshiriladi?

3. Majburiy sertifikatlashtiriladigan mahsulotlarga qanday mahsulot turlari kiradi?

4. TIF KODi nima?

3-Ma’ruza: Sertifikatlashtirish tizmalari (sxemalari)

SertifikatlashtirishbuyichaISOtarkibidagikumitatomonidantayerlanganxujjat dauchinchitomontaraftgaoshiriladigansertifikatlashtirishning to’qqizta sxemasiberilganbulib, res’ublikamizdaxamaynanshu 8 tasxematadbiketilgan:

Birinchisxema. Busxemabilanfakatmaxsulotnamunalariturlari-nistandartlartalablarigamuvofikliginimaxsustasdiklangansinovtashkilotlaridasinovdanutkaziladi. Buxildagisertifikatlashtirishdasinovgatakdimetilgannamunanibelgilangantalablarga muvofikligitasdiklanadi, xalos. Buyiluziningsoddaligivaungaku’xarajattalabkilmasligitufaylimilliyvaxalkarosavdo munosabatlaridamuayyandarajadatarkalgan.

Ikkinchisxema. Busxemadamaxsulotningnamunaturlarinimaxsustasdiklangansinovtashkilotlaridasinovdanutkazilib, sungrauningsifatinisavdoshaxobchalaridanvakti-vaktibilanolinadigannamunalarasosidanazoratkilibboriladi. Buusultakdimetilgannamunalarsifatinibaxolashbilanseriyalichikaetganmaxsulotningsifatinixambaxolashimkoniniberadi. Usulningafzalligiuningsoddaligidadir.Uningkamchiligigaesanazoratsinovlarnatijasigakarab, agarmaxsulotstandarttalablariganomuvofikligianiklanilsa, baribirunisavdoshaxobchalaridanchikaribtashlashmumkinbulmaydi yekiunichikaribtashlashuchunbirmunchakiy-inchiliklartugiladi.

Uchinchisxema. Maxsulotnamunalariningturlarinimaxsustasdik-langansinovtashkilotlaridautkazish, sungrasotuvchi yekiistehmolchigayubormasdanturibvakti-vaktibilannamunalarningtekshiruvininazoratkilishgaasoslanadi. Ikkinchisxemadanfarklanuvchitomonishukimaxsulotsavdoshaxobchalarigatushmasdanturib,sinovnazoratiutkaziladivastandartgamuvofikligianiklansa, maxsulotningistehmolchigajunatilishituxtatiladi.

Turtinchisxema. Maxsulotnamunalariningturlarinixuddi 1-3-sxemalardeksinovdanutkazishgaassoslanganbulib, sungrasavdoshaxobchasidagixamdaishlabchikarishdanolingannamunalariningteksh irishnazorativakti-vaktibilanutkazishorkalimaxsulotningsifatixisobgaolinadi. Buxoldamaxsulotishlabchikarilganbulib, uningchikarilishigamahlumxarajatlarbulgandankeyinstandarttalablariganomuvofikl igianiklanadi.

Beshinchisxema. Busxemamaxsulotnamunaturlarinitasdiklangansinovtashkilotlaridautkazishgavama xsulotishlabchikarishningsifatinibaxolashgaasoslanganbulib, sungrasavdoshaxobchasidavaishlabchikarishdanamunalarsifatininazoratkilibborilad i. Busertifikatlashtirishusulifakatmaxsulotningsifatininazoratkilibginakolmay, balkikorxonadachikaziladiganmaxsulotningsifatinikeraklidarajadabulishinixamnaz oratkiladi. Tabiiyki, korxonadamaxsulotsifatinitahminlashda, tizimnibaxolanishidavauningmezoninianiklashmuximaxamiyatgaega. Ushbuusulsanoatirivojlanganmamlakatlaridaxamdaxalkarosertifikatlashtirishtiziml aridaengku’tarkalgansxemadir. Birinchi-turtinchisxe-malarigaKaragandabusxemaengmurakkabvanisbatankimmatrokturadigansxemabuli b, uningafzalligiistehmolchimaxsulotsifatdarajasiniyukoriekanligigaishonchxosilkilad i, buesaasosiymezonxisoblanadi.

Oltinchisxema. Fakatkorxonadagimaxsulotningsifatinitahmin-lashbilantiziminibaxolashiniutkazishgamuljallangan. Buusulayrimvaktdakorxona-tayerlovchiniattestatlashdebxamyuritiladi. Buxilsertifikatlashtirishdafakatkorxonaningbelgilangansifatdarajadagimaxsulotnich ikarishkobiliyatibaxolanadi.

Ettinchisxema. Maxsulotningxarbirtayerlangantudasidansinov-largatanlabolishgaassoslangan. Tanlabolishsinovlarningnatijalarigakarabtudaniortishuchunkarorkabulkilinishianikl

anadi.Buxildagisertifikatlashtirishuchuntanlanmaningxajmianiklanishilozimbuesata yerlangantudaningkatta-kichikligigamakbulbuladigansifatdarajasigaooglik. Kabulkilingankoidagaasosantanlanmanitu'lashvakolatlangansinovtashkilotlaritomo nidanamalgaoshiriladi. Buxilsertifikatlashtirishkullanilishistatistikusulnikullashbilanboglikdir.

Sakkizinchisxema. Xarbirtayerlangan, ayrimbuyumningstandart-lartalabigamuvofikligisinovlarutkazibaniklashgaassoslangan. Busertifikatlashtirishusulidayukoridasxemalargaqaragandatahminlovchiningmasuli yatianchayukori. Tabiiykimuvaffakiyatlisinovlardanutganbuyumlarginasertifikat yekimuvofiklikbelgisinioladi. 8-sxemamaxsulotganisbatanyukorivakathiyroktalablarkuyilgandaishlatilishgaasoslan gan yekimaxsulotningishlatilishinatijasidastandarttalablargamoekelmasligiistehmolchig akattaiktisodiyzarar yetkazganidakullaniladi. Buxilsertifikatlashtirishkimmatbaxometallardanvakotishmalardantayerlanadiganbu yumlardaku'rokkullaniladi. Bundanasosiymaksadkimmatbaxometallarningbelgilanganmikdorini, tarkibinivabuyumningtozaliginitekshirishdir.

BuyukBritaniyainstitutitomonidansertifikatlashtirishningyangixiliyaratilib, buusulbilanfakatishlabchikarishdagitexnologikjaraen-larinitasdiklanishi (attestatlanishi)gaasoslangan.

To'qqizinchisxema. Busxemamaxsulotnisertifikatlashtirishdako'llaniladivamaxsulotningxavfsizliktalab larigamuvofikliginideklaratsiyakilishninazardatutadi. Mazkursxemada, ishlabchikaruvchiningxoxishigako'ra, muvofiklikbelgisiko'llanilishimumkin.

Majburiytartibdasertifikatlashtiriladigan, shuningdekularningmuvofiqligimuvofiqlikdeklaratsiyasibilantasdiqlanishimumkin

bo’lganmaxsulotlarro’yxatiO’zbekistonRes’ublikasiVazirlarMaxkamasitomonidan belgilanadi.

Hozirgizamonadabiyotidaharbirsertifikatlashtirishsxemasiningafzalligivakamchiliklaritahliletilgan. Bularningichidaengmukammalvamurakkabibeshinchisxemadir. Busxemato’liqbo’lganligiuchununiasosqilibolib, hozirgizamonxalqarosertifikatlashtirishtizimiyaratilmoqda.

3; 4; 5; 7; 8; 9; sxemalarbo’yichasertifikatlashtirilganmaxsulotmuvofiklikbelgisibilantamgalanishi (markirovkakilinishi) mumkin.

Xozirgizamonadabietidaxarbirsertifikatlashtirishsxemasiningafzalligivakamchiliklaritaxliletilgan. Bularningichidaengmukammalvamurakkabibeshinchisxemadir. Busxematulikbulganligiuchununiasoskilibolib, xozirgizamonxalkarosertifikatlashtirishtiziminiyaratilmokda.

Sertifikatlashtirishtizimlariniboshkaruvchiidoramuayyanturdagimaxsulotsifatiningnazoratinitashkiletish, standartlargarioyakilishnimajburiytalabetishini, istehmolchivasavdotalablariniehtiborgaolib, mamlakatdagiamaldabulgankonunlarvameheriyxujjatlarasosidauzishinitashkiletadi.

Sertifikatlashtirishidorasisinovlarniutkazish, korxonadagivasavdoshaxobchasidagimaxsulotningsifatininazoratkilishxamdanazoratnitashkilkilishvashungauxshashlarnibajaribuchinchitomonvazifasinibajaradi.

Nazorat uchun savollar

1. Sertifikatlashtirish sxemalari qaysi tashkilot tomonidan ishlab chiqilgan?

2. Qaysi sertifikatlashtirish sxemalari eng oddiy sertifikatlashtirish sxemasi hisoblanadi?

3. Eng qimmat sertifikatlashtirish sxemasi?

4-Ma’ruza: Oziq-ovqat mahsulotlarini sertifikatlshtirish ketma-ketligi tizmasi. Sertifikatlashtirish uchun zarur bo’lgan me’yoriy hujjatlar

Ushbu sertifikatlashtirish Nizomningbuzilishidaaybdorbo’lganshaxslarqonunhujjatlarigamuvofiqjavobberish adi.

Mahsulotlarnisertifikatlashtirishtartibotisxemasi

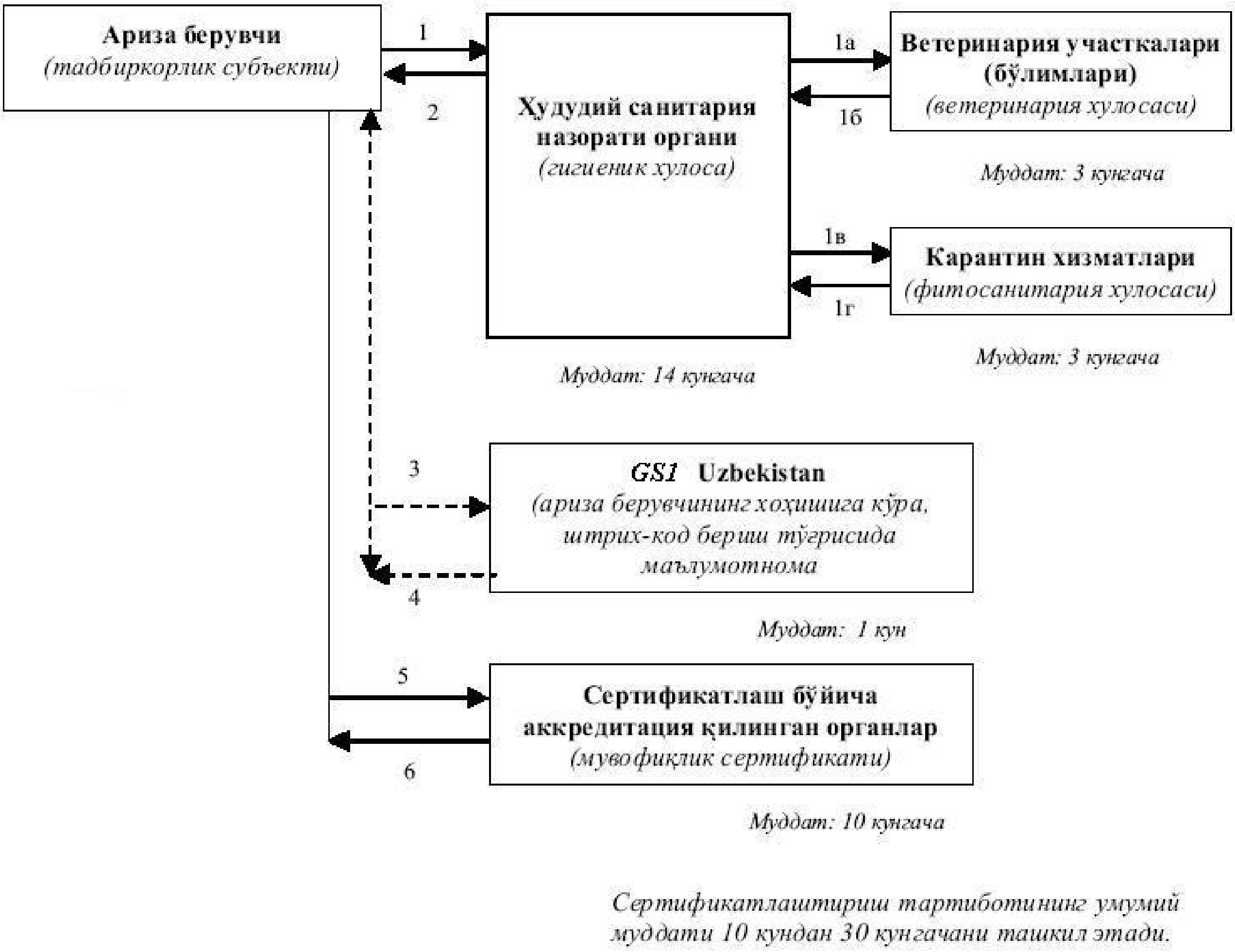

1. Arizaberuvchizarurhollardagigienikxulosaolishuchunhududiysanitariyanazoratiorganigazarurhujjatlarniilovaqilganholdaarizaberadi.

Hududiydavlatsanitariyanazoratiorganibelgilangantartibdajoyigaborganholdalaboratoriyasinovlario’tkazishuchunmahsulotlardannamunaoladivaobhektniteksh iradi.

1a. CHorvamahsulotlariuchunhududiysanitariyanazoratiorganiarizaberuvchidanhujjatlarolingankundankeyingikundankechikmasdantuman (shahar) veterinariyaxizmatiorganigabuyurtmanomajo’natadi.

1b. Veterinariyaxizmatiorganiuchkunmuddatdahududiysanitariyanazoratiorganigaveter

inariyaxulosasiniyokixulosaberishniradetishgasababbo’lgananiqqonunhujjatlarinor malariniko’rsatganholdayozmajavobyuboradi.

Veterinariyaxizmatiorgani 20 kungachaizolyatsiyalash-cheklash (karantin) choralarinibelgilashhuquqigaega. Bundaveterinariyaxulosasiniberishtartibotikarantinmuddatitugagungaqadarto’xtatib turiladi.

1v. O’simlikmahsulotlariuchunhududiysanitariyaorganiarizaberuvchidanhujjatlaroling ankundankeyingikundankechikmasdantuman (shahar) o’simliklarkarantinidavlatxizmatiorganigabuyurtmanomajo’natadi.

1g. O’simliklarkarantinidavlatxizmatiorganiikkikunmuddatdafitosanitariyaxulosasiyok isalbiyxulosaberadi.

2. Laboratoriyasinovlari, shuningdekveterinariyahamdafitosanitariyaxulosalaridanijobiynatijaolinganda, hududiysanitariyanazoratiorganiarizaberuvchigagigienikxulosaberadi.

3,4. Arizaberuvchio’zxohishigako’ra, tashkilotvaishlabchiqaradiganmahsulotishtrixlikoddafoydalaniladigantovarkodiniol ishuchun «GS1 Uzbekistan»gamurojaatqilishimumkin.

5. Arizaberuvchimuvofiqliksertifikatiolishuchunsertifikatlashbo’yichaakkreditatsiyaq ilinganorgangazarurhujjatlarniilovaqilganholdaarizataqdimetadi. (Arizagigienikxulosaolishuchunberiladiganarizabilanbirvaqtdaberilishimumkin).

6. Sertifikatlashbo’yichaakkreditatsiyaqilinganorgan 15 ishkunidanortiqbo’lmaganmuddatdamuvofiqliksertifikatiyokianiqqonunhujjatlarino rmalariniko’rsatganholdayozmaradjavobiniberadi.

Sertifikatlashtirish uchun zarur boladigan me’yoriy hujjatlar.

Sertifikatlashtirish uchun O’zbekiston Res’ublikasida amalda qo’llanilayotgan me’yoriy hujjatlar jumladan: Vazirlar Mahkamasi qarorlari, texnikaviy hujjatlar, davlatlararo hujjatlar (GOST), SaNQvaM ga rioya qilgan holda hujjatlardan foydalaniladi. Masalan birgina sertifikatlashtirish ishlarini amalga oshirishda Vazirlar Mahkamasining 122-qarori 2011 yildan buyon amalda qo’llanilib kelinmoqda. Ushbu xujjatda sertifikatlashtirish tartibotlari qayd etilgan. Har bir oziq-ovqat mahsulot turlari uchun amalda qo’llanilayotgan MH qo’llaniladi, masalan ‘axta moyi uchun O’zDSt 816:2012 davlat standarti talablari o’rnatilgan. Ushbu standart asosida mahsulotga muvofiqlik sertifikati rasmiylashtiriladi. Shu asnoda har bir mahsulotning texnikaviy shartlari aks ettirilgan me’yoriy hujjatlar mavjud bo’ladi. Ushbu hujjatlarni qidirish uchun O’zstandart agentligi axborot-resurslari markaziga murojaat etiladi. Qiziquvchilar uchun u erda kutibxona mavjud bo’lib kutubxonada klassifikator mavjud. Klassifikator orqali mahsulot uchun zarur bo’lgan davlat standarti yoki bolmasa, davlatlararo standart qidirib to’iladi. SanQvaM bu sanitar qoidalar va me’yorlar, ushbu xujjatlar to’’lamida ozqi-ovqat mahsulotlariga xavfsizlik va gigienik talablar qo’yilgan.

Nazorat uchun savollar

1. Sertifikatlashtirish uchun umumiy nechchi kun belgilangan?
2. Gigienik sertifikat berish uchun nechchi kun belgilangan?
3. Shtrix kod olish majburiymi?
4. Muvofiqlik sertifikatini olish uchun amalda nechchi kun kerak bo’ladi?

5-Ma’ruza: Oziq-ovqat mahsulotlarini sertifikatlashtirishda yorliq qog’ozlarni va ularni mahsulot sifati va tarkibiga mosligini nazorati

«Istehmolchilarninghuquqlarinihimoyaqilishto’g’risida»giO’zbekistonRes’ublikasiQonunigahamdaO’zbekistonRes’ublikasi‘rezidentining

«Mamlakatimizdaishlabchiqarilganmahsulotlarningraqobatbardoshliginiyanadaosh irishvatovarlarnires’ublikaganoqonuniyolibkirishgaqarshikurashnikuchaytirishto’g’risida» 2013 yil 29 yanvardagi‘Q-1913-sonqarorigamuvofiq:

-Ishlabchiqaruvchikorxonalartomonidandavlattilidamarkirovkaqilinishishar tbo’lganim’ortqilinadiganistehmoltovarlariningayrimturlarinimarkirovkaqilishvabo jxonadarasmiylashtirishqoidalaritasdiqlangan.

-Istehmolu’akovkasiga (idishiga) egabo’lgandori-darmonlarni (TIFTNbo’yichakodi 3004) im’ortqilishdavlattilidamajburiymarkirovkaqilinganholdaamalgaoshiriladi.

Im’ortqilinadigandori-darmonlarnimarkirovkaqilishistehmolu’akovkasiga (idishiga) istehmolchiuchundavlattilidagiaxborotniqistirmavaraqashaklidajoylashtirishyo’libilan, u’akovkasidaqo’shimchamarkirovkasizamalgaoshiriladi. Ishlabchiqaruvchikorxonatomonidanqo’yiladigandavlattilidagimarkirovkasimavjud bo’lmagantaqdirdaim’ortqilinayotgandori-darmonlarniularO’zbekistonRes’ublikasihududigaolibkirilgandankeyin, bojxonaomboridasaqlashvaqtida, guruhliu’akovkagadavlattilidagiqistirmalarningtegishlibirliklarinijoylashtirishyo’li bilanmarkirovkaqilishgayo’lqo’yiladi.

DoridarmonlarmarkirovkasiningdavlattilidagimatniO’zbekistonRes’ublikas iSog’liqnisaqlashvazirliginingDori-darmonlarvatibbiytexnikasifatininazoratqilishboshboshqarmasitomonidantasdiqlanadi.

-O’zbekistonRes’ublikasiDavlatbojxonaqo’mitasi, Davlatsoliqqo’mitasiAdliyavazirligihamdamanfaatdorvazirliklarvaidoralarbilanbir galikdao’zlariqabulqilgannormativ-huquqiyhujjatlarnibiroymuddatdaushbuqarorgamuvofiqlashtirsinlar.

Ishlabchiqaruvchikorxonalartomonidandavlattilidamarkirovkaqilinishishartbo’lganim’ortqilinadiganistehmoltovarlariningayrimturlarinimarkirovkaqilishvabojxonadarasmiylashtirishqoidalari:

1. UshbuQoidalar «Istehmolchilarninghuquqlarinihimoyaqilishto’g’risida»giO’zbekistonRes’ublikasi QonunigahamdaO’zbekistonRes’ublikasi‘rezidentining «Mamlakatimizdaishlabchiqarilganmahsulotlarningraqobatbardoshliginiyanadaoshirishvatovarlarnires’ublikaganoqonuniyolibkirishgaqarshikurashnikuchaytirishto’g’risida» 2013 yil 29 yanvardagi‘Q-1913-sonqarorigamuvofiqishlabchiqaruvchikorxonalartomonidandavlattilidamarkirovkaqilinishishartbo’lganim’ortqilinadiganistehmoltovarlariningayrimturlarinimarkirovkaqilishvabojxonadarasmiylashtirishshartlarinibelgilaydi.

2. UshbuQoidalardaquyidagiasosiytushunchalarqo’llaniladi:

birka— og’irligini, borishjoyini, tayyorlanishini, tarkibini, egasiniyokiboshqamahlumotlarnibelgilashuchuntovarniishlabchiqarishvaqtidaqo’yiladiganyozuvyozilgan (qog’oz, yog’och, karton, charm, metallvaboshqalardantayyorlangan) ‘lastinka;

leybl — ishlabchiqaruvchizavodtomonidani’yokitasmayordamidatovargamahkamlanadigan, yozuvyozilganyorliq;

markirovka — im’ortqilinadigantovarningistehmolu’akovkasidagiva (yoki) idishdagimatn, rasmlaryokimahlumotberuvchibelgilar;

stiker — etiketkayokiu’akovkagakirmaganqo’shimchamahlumotlarnijoylashtirishuchunxizmatqiladiganmaxsus yelimqatlamlietiketka;

idisho’zidamahsulotnijoylashtirishuchunbuyumniifodalaydiganu’akovkaningasosiyelementi;

trans’ortidishi — mustaqiltrans’ortbirliginihosilqiluvchiidish;

u’akovka — mahsulotnishikastlanishvanobudgarchilikdan, atrofmuhitniifloslanishdanhimoyaqilishnitahminlaydiganvositayokivositalarmajmui, shuningdekmahsulotningaylanishjarayoni;

istehmolu’akovkasi — trans’ortidishifunktsiyasinibajarmaydigan, istehmolchigamahsulotbilanbirgalikdatushganidish;

etiketka— tovarniishlabchiqarishdaishlabchiqaruvchikorxonaningsavdomarkasi, nomi, ishlabchiqarilgansanasi, yaroqlilikmuddativa (yoki) tovarto’g’risidagiboshqamahlumotlarko’rsatilganholdaungayo’ishtirilganchizmalivamatnlibelgi;

formulyar, ‘as’ort — tovarto’g’risidagimahlumotlaryoziladiganvaraq (daftar).

Davlattilidamarkirovkaqilinishimajburiybo’lganistehmoltovarlarinimarkirovkaqilishshartlari:

-O’zbekistonRes’ublikasiVazirlarMahkamasining «O’zbekistonRes’ublikasigaistehmoltovarlariolibkirishnitakomillashtirishgadoirqo’shimchachora-tadbirlarto’g’risida» 2013 yil 13 maydagi 127-sonqarorigakiritilganhamdatovarningbirqismibo’lganvauningqiymatgakiruvchiistehmolu’akovkasidabevositachakanasavdogatushadigantovarlarishlabchiqaruvchikorxonatomonidandavlattilidamarkirovkaqilinishishart. Istehmoldabo’lgantovarlarnimarkirovkaqilishushbuQoidalargamuvofiqumumiyasoslardaamalgaoshiriladi.

-Quyidagilar:

yuridikvajismoniyshaxslar, shujumladanxorijiyyuridikvajismoniyshaxslartomonidano’zehtiyojlariuchunolibkir

ilayotganvaishlabchiqarishyokiboshqatijoratfaoliyatiuchunmo’ljallanmagantovarlar;

xorijiydavlatlarningO’zbekistonRes’ublikasidagidi’lomatikvakonsullikvakolatxonalari, xalqarovahukumatlararotashkilotlar, xorijiydavlatlarningushbutashkilotlarhuzuridagivakolatxonalarivaboshqaxalqarotashkilotlartomonidanrasmiytarzda (xizmatdoirasida) foydalanishuchun, shuningdekularningxodimlariuchunolibkiriladigantovarlar;

ko’rgazmanamunalari, sinash, tatbiqetishvamarketinguchunnamunalarsifatidagitovarlarishlabchiqaruvchikorxonatomonidandavlattilidamajburiymarkirovkaqilinmaydi.

-Davlattilidagimarkirovkaningmahsulotgastandartlashtirishbo’yichanormativhujjatlartalablarigamuvofiqligisertifikatlashtirishbo’yichaakkreditatsiyaqilinganorganlartomonidanamalgaoshiriladi.

-DavlattilidagimarkirovkaushbuQoidalargailovatalablarigamuvofiqistehmolchiuchunto’liqvaishonchlibo’lishikerak.

-Tovarningasosiyistehmolxususiyatlarivatavsifi, shuningdekishlabchiqaruvchikorxonaningmarkirovkasidagiboshqamahlumotlarushbuQoidalargailovagamuvofiqmarkirovkadadavlattilidako’rsatilishikerak.

-Quyidagilarga:

davlattilidagimarkirovkagaishlabchiqaruvchikorxonaningboshqatillardagimarkirovkasidamavjudbo’lmaganqo’shimchamahlumotlarkiritilishiga;

davlattilidagimarkirovkadabayonqilinganmahlumotlarningboshqatillardagiishlabchiqaruvchikorxonaningmarkirovkasigamuvofiqliginitahlilqilishimkoninibermaydiganishlabchiqaruvchikorxonalartomonidanqo’yilganmarkirovkayuzasigatovarningu’akovkasigastikerni yelimlashusulibilantovarnidavlattilidamarkirovkaqilishgayo’lqo’yilmaydi.

-Ishlabchiqaruvchikorxonatomonidandavlattilidamarkirovkaqilinishishartbo’lganim’ortqilinadiganistehmoltovarlariningayrimturlarinimarkirovkaqilishushbu Qoidalargailovagamuvofiqamalgaoshiriladi.

Davlattilidamajburiymarkirovkaqilinadiganistehmoltovarlarinibojxonadarasmiylashtirishxususiyatlari:

-Im’ortqiluvchidavlattilidamarkirovkaqilinishishartbo’lgantovarO’zbekistonRes’ublikasihududigaolibkirilgungaqadarim’ortqilishyuzasidano’zituzadigankontraktshartlaridatovarnidavlattilidamarkirovkaqilishtalabininazardatutishikerak.

-Tovarni «erkinmuomala (im’ort) uchunchiqarish» bojxonarejimidarasmiylashtirishunitovardagimarkirovkabilantanlabsolishtirgandan keyinbojxonaorganlarixodimlaritomonidanamalgaoshiriladi.

-Davlattilidamarkirovkaqilinishishartbo’lganolibkirilgantovarlardavlattilida markirovkaqilinmaganshaklda «erkinmuomala (im’ort) uchunchiqarish» bojxonarejimidabojxonadarasmiylashtirilishigayo’lqo’yilmaydi.

-Erkinindustrial (iqtisodiy) zonagaolibkiriladigantovarlar «erkinmuomala (im’ort) uchunchiqarish» bojxonarejimidarasmiylashtirilganhollardadavlattilidamarkirovkaqilinadi.

Yakunlovchiqoidalar:

-Tovarningdavlattilidagimarkirovkasimatniningto’liqligivato’g’riligiuchunim’ortqiluvchivasertifikatlashtirishbo’yichaakkreditatsiyaqilinganorganlarjavobberadi.

-BojxonaorganlaritomonidanushbuQoidalargailovadako’rsatilmagandavlattilidagimarkirovkadagimahlumotlartalabqilinishigayo’lqo’yilmaydi.

-UshbuQoidalartalablaribuzilishidaaybdorbo’lganshaxslarqonunhujjatlariga muvofiqjavobberadilar.

Nazorat uchun savollar

1. Sertifikatlashtirish uchun umumiy nechchi kun belgilangan?
2. Gigienik sertifikat berish uchun nechchi kun belgilangan?
3. Shtrix kod olish majburiymi?
4. Muvofiqlik sertifikatini olish uchun amalda nechchi kun kerak bo’ladi?

6-Mavzu: Mahsulot ishlab chiqaruvchilarga berilgan sertifikatlar asosida in’eksion nazoratini o’tkazish tartibi.

Mahsulot ishlab chiqaruvchilar tomonidan berilgan zaga muvofiq mahsulot turiga ko’ra sertifikat olinadi. Olingan sertifikat asosida mahsulot turiga qarab uni ins’ektsion nazoratdan o’tkaziladi. Masalan sut mahsulotlari uchun har 3 oyda bir marta ins’eksion nazorati o’tkaziladi. 3-tizma bo’yicha berilgan sertifikat asosida ins’eksion nazorati bo’lishidan kamida 1 hafta oldin ogohlantirish beriladi. Ko’’labishlabchiqariladiganmahsulotuchunmuvofiqliksertifikatibergansertifikatlashtirishorganiharyilikamidabirmarta, mahsulotningsertifikatlashtirishdabelgilangantalablargamuvofiqliginitasdiqlashmaqsadida, sertifikatlashtirilganmahsulotniins’ektsiyanazoratitekshiruvinio’tkazadi.

Ins’ektsiyanazoratinatijalaribo’yichamuvofiqliksertifikatiningamalqilishitasdiqlanishiyokito’xtatibturilishiyoxudbelgilangantartibdabekorqilinishimumkin.

Akkreditatsiya qilingan sertifikatlashtirish idoralari va sinov laboratoriyalari (markazlari) faoliyatini ins’eksion nazoratidan o’tkazish qoidalari 2005 yil 20 a’rel № 1472.

Sertifikatlangan mahsulotlar va xizmatlarni ins’eksiya nazoratidan o’tkazish qoidalari 2005 yil 6 a’rel № 1464 bilan ro’yhatdan o’tgan qonun xujjatida ko’rsatilgan. Ushbu havola orqali mavjud tizim to’g’risida to’liq ma’lumot olish mumkin.

UzSMTdaNazoratidoralarikuyidagiasosiyvazifalarniamalgaoshiradilar:

- Sertifikatlashtirilganmaxsulotvasertifikatlashtirishkoidalarigarioyakilishustidannazoratutkazish;
- Sertifikatlashtirishbuyichaidoralarivasinashlaboratoriyalari (markazlari) ustidannazoratutkazish;
- Buyurtmachilarningbuyurtmalarigamuvofikobhektlarnitaxlilkilishvabaxolashxamdatugrilovchitadbirlarininazoratkilish;
- Nazoratnatijalaribuyichaa’’elyatsiyalarnikuribchikish.

Bundayidoralarsifatida «Uzstandart» agentliginingmaxsusvakolatigaegabulgantashkilotlari, boshkarishningboshkadavlatidoralari, shuningdek, sertifikatlashtirishbuyichaidoralarningbulimlariva O‘z DSt 5.4 standartidaurnatilgantalablargajavobberuvchiboshkatashkilotlarakkreditlanishimumkin.

Uchinchitomontarafidansertifikatlashtirilishimo’ljallanganmaxsulotningishlabchikarishsharoitlarinitekshirishniyokitayyorlovchigaberilganxukukdoirasidasertifikatlashtirilganmaxsulotishlabchikarilishiniamalda, deyarlixammasertifikatlashtirishtizimlaridako’zdatutiladi. Bu, o’znavbatidasertifikatlashtirishdagitekshirilayotganmaxsulotningsifatiniturgunlanishiga, ulargabo’lgantalablarnidoimorioyakilinishigaolibkeladi.

Xarbirbuyurtmachi (xaridor, istehmolchi) maxsulotishlabchikarilishibilantanishishxukukigaega (ko’’inchabundanfoydalanadixam).

Dastavvalularnitalabkilinadigansifatningtahminlanishikandayamalgaoshirilishikizi ktiradi. Sertifikatlashtirishdoirasidabundaytanishishmustakilidoratomonidanbajariladivabu nimaxsustekshirishdebyuritiladi. Bundanko’zdatutilganmaksad - maxsulotningsifatikeraklidarajadabo’lganxoldaushbukorxonadabirmehyordaishlab chikarilishigaishonchxosilkilishdaniborat.

Bundaytekshirishningikkitaimkoniyyo’nalishimavjud:

1. Korxonanitekshirishvanazoratkilishmaxsulotningmajburiysinovlaribilanbirgako’shi libolibboriladivasertifikatberishyokimuvofiklikbelgisiko’yishbilanyakunlanadi;

2. Agarfakatkorxonanisertifikatlashtirish (attestatlash) kerakbo’lsa, bundasertifikatlashtiriluvchimaxsulotnianikmehyoriytexnik-xujjatlarmuvofikligigasinovlariuchinchitomontarafidanbajarilmaydi, demakmaxsulotuchunsertifikatberilmaydi. Lekin, businovlarnisertifikatlashtirishdoirasidabo’lmaganxolda, istehmolchitomonidanbajarilishi (yokibajarilmasligi) mumkin.

Birinchiyo’nalishISOtomonidantavsiyaetiluvchisertifikatlashtirishning 5-tizimiga, ikkinchisiesa 6-tizimgamoskeladi.

Ikkalayo’nalishxamkorxonaningsertifikatlashtirilganmaxsulotsharoitiniteksh irishdan, dastavvalnazoratningmavjudligivaushbumaxsulotningsifatinitahminlovchitizimnin gsamaradorliginibaxolashdaniborat.

Uyokibutizimniko’llanilishimaxsulotxususiyatlariga, istehmolchiningxoxishigavakatorboshkaomillargaboglik.

Amaldagixammasertifikatlashtirishtartibidamaxsulotningnazoratlisinovlarini o’tkazishgaasoslangan, uningbelgilanganmehyoriyxujjatlartalablarigamuvofikligianiklanadi.

Tizimkoidalarigabinoansinovlarningkorxonanio’zidamaxsulotnitayyorlashjarayoni daxamdaistehmolchigayuborishdanoldino’tkaziladi. Bundantashkariodatdasertifikatlashtirishdoirasidasertifikatlashtirilganmaxsulotning sifatinibarkarorligiuchunnazoratlitekshiruvnivakti-vaktibilano’tkaziladi.

Sertifikatlashtirishuchuno’tkaziladigansinovlartartibi (10-rasm), bahzanunisertifikatlashtirishsinovlarixamdebatalib, amaliyxarkandaysinovlargaxosbo’lgan, maxsulotningsanoatda, ishlabchikarishdako’’yillarichidashakllanganumumiykoidalarigabo’ysunadi. Lekinsertifikatlashtirishsinovlarinitashkilkilishvao’tkazishuslubiyatio’zigaxosxusu siyatlarigaega.

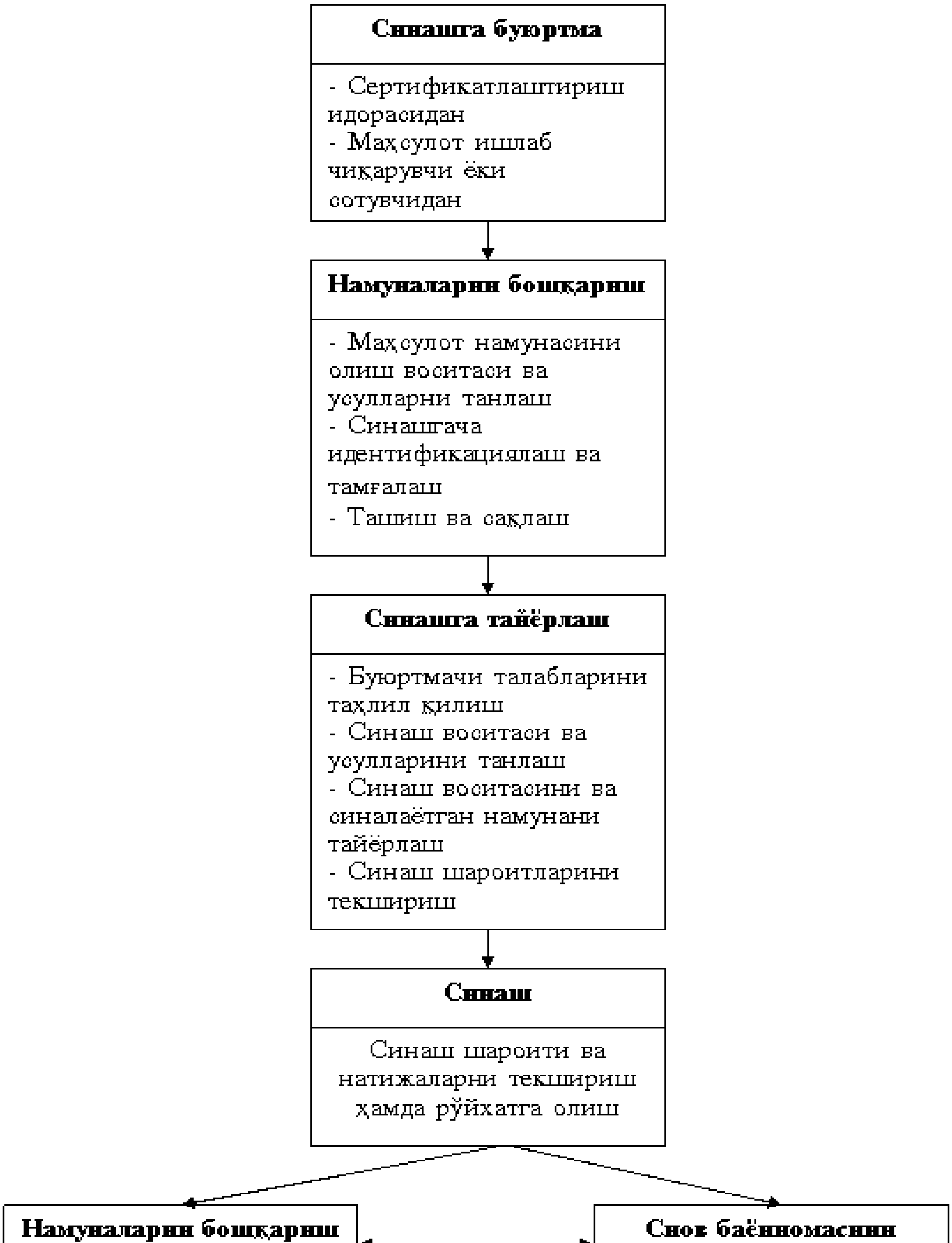

Xarbirsinovvauningnatijalariuchinchitomontarafidansertifikatlashtirishuchun ishlatilishiko’zdatutilib, fakatsertifikatlashtirishidorasitomonidanmaxsulotningsinovlarinio’tkazishuchunxukukliakkreditlangansinovlaboratoriyalaridayokiuningtashkilotlaridao’tkaziladi.

Sinovlarnio’tkazishvaunitartibixalkaroyokimilliysertifikatlashtirishtizimlariningkoidalaridato’likvaanikkilibbelgilangan.

Sertifikatlashtirishtartibigakarab, ushbumaxsulotningbirturdaginusxasi, to’dadantanlanmasiyokimaxsulotningnusxasisinovlardano’tishimumkin. Maxsulotningtavsiflariva‘arametrlari, ulargabo’lgantalablarmehyoriyxujjatlardaberilganbo’ladi. SHuninguchunularnianikvaishonchlilikbilansinovlarvao’lchashlarnatijasidaaniklashimkoniniberadi.

Nazorat savollari

4. O’zSMT – nima?
5. Akkreditatsiyalangan idoralarini ins’eksion nazorati qaysi me’yoriy xujjatga asosan olib boriladi?

6. Sertifikatlangan mahsulotlarini qaysi me’yoriy xujjatda ko’rsatilgan talablar asosida ins’eksion nazorati olib boriladi?

7-Mavzu: Ishlab chiqarishda aniqlangan kamchiliklarni baxolash va sertifikatni bekor qilish tartibotlari.

Maxsulotyokibuyummahlumtekshiruvdano’tganligini, tekshiruvningxakkoniyliginiyokisertifikatlashtirishidorasitomonidantekshirilganliginiisbotlaydigandalil - tamga, etiketka, sertifikat, ilovakilibyuboriladiganro’yxat, sertifikatlashtirilganmaxsulotlarro’yxatiyokikorxonatayyorlovchilarningro’yxatixisoblanadi.

Muvofikliksertifikatinisertifikatlashtirishidorasiyokiuningnomidanakkreditlanganidoratomonidanberilishimumkin. ISOtahrifigabinoan:

Muvofikliksertifikati - "Tegishlichabelgilanganmaxsulot, jarayonyokixizmatlarningmahlumstandartgayokiboshkamehyoriyxujjatgamoskelishigaishontiradiganvasertifikatlashtirishtizimikoidalariasosidatashkiletilganxujjat"dir.

Muvofiklikbelgisidegandaushbumaxsulot, jarayonyokixizmatmahlumstandartgayokiboshkamehyoriyxujjatgamoskelishinikafolatlovchisertifikatlashtirishtizimikoidalariasosidaberilganyokiishlatiladiganvamahlumtartibdaximoyakilinadiganbelgitushuniladi.

Muvofiklikbelgisinifakatmaxsulotningxammatavsiflarinibelgilanganstandart bo’yichakamrabolganbo’lganxollardaginaishlatishtavsiyaetiladi.

Sertifikatni, xammaxsulotstandartlariningto’liktexnikaviytalablariga, xamaloxidatalablarnibelgilovchistandartlarasosidaberilishimumkin.

Sertifikatberishtartibiva (yoki) muvofiklikbelgisiniko’yish, xamdauniamaldato’xtatishyokibekorkilish, standartshaklivamuvofiklikbelgisiningramzi, sertifikatlashtiriluvchixujjatlardabelgilanadivamaxsulotningushbuturinisertifikatlashtirishkoidasidako’rsatiladi.

Sertifikatdakaydetiladiganmahlumotlarkuyidagilardaniborat:

– sertifikatlashtirishidorasiningnomivamanzili;
– tayyorlovchiningnomivamanzili;
– maxsulotnivauningto’dasinibelgilanishi, seriyarakami, sertifikatlashtirishgategishlibo’lganmodelyokimaxsulotturi;
– tegishlistandartgaxavola;
– vakil-shaxsningimzosivavazifasi.

Kuyidagikeltirilganxollardasertifikatbekorkilinishimumkin:

– agarmaxsulot (buyum, mol)ningtarkibigayokiuniishlabchikarishtexnologiyasigao’zgartirishlarkiritilsa, buesao’znavbatidasertifikatlashtirishbo’yichakilinayotgantekshiruvdauningtavsiflarigao’zgarishlarolibkelsa, xamdashumaxsulotnamunalariningsinovlariko’shimchabayonnomadagistandarttalablarigamosligitasdiklanmasa;
– ishlabchikarishtexnologiyasiningbuzilishivakorxona-tayyorlovchimaxsulotiningsifati‘asaysayokimaterialbilantahminlovchitomonidankom’lektlashdetallari, yigishkismitegishlistandartlartalablarinibuzilishigaolibkelsa.

Sertifikatlashtirishnatijalarini, Tizimidorasitomonidansertifikatlashtirishishlarito'grisidagimahlumotlarnixardoimcho'etilishilozim. Bumahlumotlarkuyidagilarnio'zichigaoladi:

– sertifikatlashtirilganmaxsulotro'yxati;
– akkreditlangansinovtashkilotlariningro'yxati;
– attestatlangankorxonalardagisertifikatlashtirilganmaxsulotro'yxati;
– sertifikatlashtirishxujjatlariningro'yxati.

Buro'yxatlarnisertifikatlashtirishmilliyidorasibo'yichakilinadiganishlardakatnashuvchivazirliklargayuboriladi.

Sertifikatlashtirilganmaxsulotnidavlatro'yxatigaolish

Istehmolchilarnimuayyanmaxsulotsertifikatlashtirilganlito'grisida, uniishlatilishidasertifikatyokiuningnusxasixamdamuvofiklikbelgisibilanxabardorkilishniamalgaoshiriladi.

Muvofikliksertifikati– bukerakliishonchlilikbilanmaxsulotyokixizmat, identifikatsiyalanganshakldamuayyanstandartyokiboshkamehyoriyxujjatlargamuvofikliginibildirishini, tahminlovchisertifikatlashtirishmilliytizimikoidalaribo'yichaberilganxujjat. Sertifikatstandartningbarchatalablariga, xamdaaloxidabo'limiyokixujjatningo'zidaanikbayonkilinganmaxsulotningmuayyantavsifiga, alokadorbo'lishimumkin. Sertifikatdatakdimkilanayotganmahlumot, sinov, ishlabchikarishnibaxolashvaboshkatekshiruvnatijalaribilanunisolishtirishimkoniyatinitahminlab, unimaasosidaberilganliginimuhlumkiladi.

XX. XXX. XX. XXX. XXXXX

Ro'yxatgaolinganobhektnitartibrakami

Akkreditlashtirishidorasiyokisertifikatlashtirishidorasikod i

Ro’yxatgaolinganobhektkodi

Muvofikliknibaxolashtiziminixarflibelgilanishi

O’zbekistonRes’ublikasiiningbelgisi

1 - rasm. Davlatreestridaro’yxatgaolishrakaminingumumiytuzilishi.

XarbirsertifikatdavlatreestridarasmiyrO’yxatgaolinishishart. SertifikatlashtirishbO’yichaidoradastlabkirO’yxatgaolinishiniindividualindentifikatsionrakamibO’lmishvakathiyxisobotxujjatlaribO’libxisoblangan, sertifikatblankasinitO’ldirishvaktidaO’tkazadi. SertifikatlarniyakuniyrO’yxatgaolishni, sertifikatlashtirishbO’yichaidorakundaliktakdimkilayotganxujjatlarasosidasertifikatlashtirishmilliyidorasiO’tkazadi. SertifikatdadavlatreestribO’yichatarkibto’ganrO’yxatrakamisertifikatlashtirishbO’yichaidoravaarizachixakidagikO’shimchamahlumotlarniberadi. ObhektlarnibaxolashvamuvofikliknitasdiklashnirO’yxatgaolishumumiytartibi O‘z RH 51-021:2004 dabelgilangan. DavlatreestribO’yichabaxolanganobhektlarnirO’yxatrakamituzilmasi 9 - rasmdakeltirilgan.

SHuningdek, obhektlarnirO’yxatgaolishkodlarirO’yxati O‘z RH 51-021:2004 belgilanganvau 3 - jadvaldakeltirilgan.

MuvofikliksertifikatlariningrO’yxatrakamidansertifikatlashtirishbO’yichaidorakodisifatida, sertifikatlashtirishnio’tkazgan,

sertifikatlashtirishbO’yichaidoraningakkreditlashxakidagishaxodatnomatartibrakamikO’llaniladi.

MilliyakkreditlashtirishbO’yichaidorakodida**MAI**davlattilidaakkreditlashtirishmilliyidoraboshxarflaribO’yichabelgisimavjud.

SHungaO’xshashsertifikatlashtirishbO’yichamilliyidora**SMI**, milliysertifikatlashtirishtizimi**SMT**, akkreditlashtirishmilliytizimi**AMT**belgilanadi.

3 - jadval

Obhektlarniro’yxatgaolishkodlariro’yxati.

№ t/r	**Ruyxatgaolinadiganobhektninomlanishi**	**Kod**
1	Maxsulotlargasertifikat	01
2	Xizmatlargasertifikat	02
3	Xorijiysertifikatlar	03
4	Menejmenttizimigasertifikat	04
5	Menejmenttizimlarinisertifikatlashtirishidoralariningakkreditlanganligitugrisidagiguvoxnoma	05
6	Maxsulotlarnisertifikatlashtirishidoralariningakkreditlanganligitugrisidagiguvoxnoma	06
7	Laboratoriyalarni (markaz) akkreditlanganligitugrisidagiguvoxnoma	07
8	Sifatbuyichaeks’erta-auditorlarniattestatlash	08
9	Trans’ortvositalariningturinimakullash	09

10	Xorijiydavlatlardiattestanlangansifatbuyichaeks’ert-auditorlarningattestati	10
11	Nazorat (ins’ektsiya) idoralariniakkreditlanganligitugrisidaguvoxnoma	11
12	Birturdagimaxsulotlarnisertifikatlashtirishtiziminiruyxatgaolishguvoxnomasi	12
13	Xodimlarninglayokatliligisertifikati	13
14	Muvofiklikto’grisidagideklaratsiya	14
15	Eks’erta-metrologlarattestati	15
16	‘utur yetkazmasdannazoratsoxasidagixodimlarninglayokatliligisertifikati	16

Kuyidasertifikatlashtirilganmaxsulotlar, sifattizimivaxizmatlargasertifikatlarniruyxatgaolinganrakamlarixamdaakkreditatsiyaguvoxnomalarruyxatrakamlarigamisollarkeltirilgan.

UZ. SMT. 01. 129. 00022

(sertifikatlashtirishidorasimaxsulotgaberganmuvofikliksertifikatiruyxatrakami)

UZ. SMT. 04. 001. 00011

(sertifikatlashtirishidorasimenejmenttizimigaberganmuvofikliksertifikatiruyxatrakami)

UZ. SMT. 02. SMI. 00011

(Sertifikatlashtirishmilliyidorasixizmatgaberganmuvofikliksertifikatiruyxatrakami)

UZ. AMT. 07. MAI. 043 (Akkreditlashtirishmilliyidorasilaboratoriyani, akkreditlashtirishxakidagiberganguvoxnomaniruyxatrakami).

Sertifikatlashtirishidoralariberilgan, bekorkilingansertifikatlarxisobitugrisidavasertifikatlashtirishfaoliyatixakidagi, mahlumotlarniSertifikatlishitrishmilliyidorasigatakdimkiladi. Ularuziningfaoliyativaberilgansertifikatlarxakidakizikuvchitashkilotlarnixabardorkilishimumkin.

Xarbirobhektniruyxatgaolishvaktida 4 - jadvaldakeltirilganmahlumotkartasinituldirishtavsiyaetiladi.

4 - jadval

Ruyxatgaolinganobhektlartugrisidamahlumotlarnikaydkilishkartochkasidayozishmisolimisoli

№	Yozuvlarningnomlanishi	Misol
1	Davlatreestribuyicharuyxatgaolishrakami	UZ.AMT.06.MAI.055
2	Blankanikaydkilishrakami	—
3	Ruyxatgaolingansanasi	21.11.2007
4	Amalkilishmuddati	3 yil
5	Tashkilotningnomlanishi (tulik)	«Uzbek – turk test markazi» Sertifikatlashtirishidorasiuzbekiston-turkiyakushmakorxonasi
6	Tashkilotningnomlanishi (kiskacha)	«Uzbek – Turktestmarkazi» SI
7	Maxkamagakarashliligi (mavjudbulganda)	–
8	Manzil	Toshkent, CHo’onotakuchasi, 9V
9	Telefon	50-01-01

10	Elektronmanzil	uzttm@yandex.ru
11	RaxbarF.I.SH. (arizachi)	SHukurlaevSH.M
12	Obhektningnomlanishi (SI, SL, menejmenttizimi, xodim, maxsulot, ...)	Sertifikatlashtirishbuyichaidora
13	Kullanishsoxasi/akkreditatsiya	tukimachilik, ‘oyafzalvamebelg’maxsulotlari
14	Sertifikatlash/akkreditlashutkazishda, mehyoriyxujjatlargamuvofikligitugrisidamahlumot	O‘z DSt 5.2
15	INutkazishningdavriyligi	12 oyda 1 marta
16	Akkreditlashtirish (sertifikatlashtirish) idorasiningkarorisanasi	17.07.2000 yildagiakkreditlashtugrisidakaror.
17	Akkreditlash, sertifikattugrisidagiguvoxnomanitasdiklash, faoliyatnituxtatishyokibekorkilishxakidamahlumotlar	AkkreditatsiyaKengashinazorat dalolatnomasigaasosan 20.07.2006 yildagi № 35 karoribilantasdiklagan
18	Davlatreestridanchikarish	

O’zstandartAgentligisertifikatlashtirilganmaxsulotlarnireestriniboshkaobhektlarniruyxatgaolish, bekorkilingansertifikatlartugrisidamahlumotlarbuyichaumumiyruyxatgaolishniishlariniolibboradi. Masalan, akkreditlangansertifikatlashtirishidoralarvalaboratoriyalarsifatbuyichaeks’ert-auditorlarniattestatlanganligiUzstandartAgentliginingrasmiysaytidacho’etiladi.

Arizachimaxsulotinireklamakilishda, mavjudmuvofikliksertifikativamuvofiklikbelgisini, xamdasertifikatlashtirilgansifatmenejmentitiziminiyokiishlabchikarishnireklamakilishxukukigaega.

Majburiysertifikatlashtirishdaturganmaxsulotni, lekin, umuvofikliksertifikatigaegabulmasa, reklamakilishkathiyantakiklanadi.

Nazorat savollari

5. Muvofiqlik belgisi?
6. Muvofiqlik sertifikati nima uchun va nimaga asoslanib beriladi?
7. MAI-to'liq nomi?
8. 07-raqami bilan qaysi faoliyat turi belgilanadi?

10-Mavzu: Mahsulotlar tarkibidagi moddalarni aniqlashning umumiy usullari

Mahsulotlar tarkibidagi mahsulotlarni tarkibidagi moddalarni abiqlashning umumiy usullari – deyilgan asosan oziq-ovqat mahsukotlari tushuniladi. Mahsulotlar ham turlarga bo'linadi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari, qayta ishlangan mahsulotlar, tayyor mahsulotlar, yarim tayyor mahsulotlar va

h.k. Umumiy mahsulotlar tarkibidagi ko’rsatkichlarni oladigan bo’lsak, ularning tarkibidagi namligi, quruq moddasi, kislotaliligi va h.k. Bu ko’rsatkichlar fizik-kimyoviy ko’rsatkichlar hisoblanadi. Mahsulotlarni tarkibida xavfsizlik va gigienik ko’rsatkichlarini aniqlashda toksik moddalar umumiy aniqlanishi zarur bo’lgan me’zonlardan biri hisoblanadi. Ularga 6 xil element qo’rg’oshin, mishyak, kadmiy, rux, qalay, xrom va radionuklidlar seziy, stronsiylarni aniqlashmumkin.

Biz bilamizki mahsulot ikki xil ko’rsatlich bo’yichi tekshiruvlar amalga oshiriladi. Birinchidan mahsulotning xavfsizlik ko’rsatkichlari aniqlanadi, bu esa gigienik sertifikatni olishga asos bo’la oladi. Xavfsizlik ko’rsatkichlari standartlari asosan Sog’liqni saqlash vazirligi tomonidan ta‘sis etilgan me‘yoriy xujjatlar asosida amalga oshiriladi. Bu ko’rsatkichlar: toksikelementlar miqdori, radionuklidlar, antibiotiklar, ‘arazitiologik ko’rsatkichlar, ‘estitsidlar, mikrobiologik, ko’rsatkichlar hisoblanadi. Bu ko’rsatkichlar oziq-ovqat mhsulotlarini tekshirishda asos bo’lib xizmat qladi. Ikkinchidan sifat ko’rsatkichlari hisoblanadi. Bularga: Organole’tik ko’rsatkiclari (xidi, ta‘mi, ma‘zasi) fizik-kimyoviy ko’rsatkichlari, qadoqlashga, markirovkaga, saqlashga, etkazib berishga (trans’ortirovkaga) qo’yilgan talablar qo’yilgan. Ushbu ko’rsatkichlar bo’yicha “Ozstandart” agentligi tomonidan tasdiqlangan texnikaviy shartlar, tarmoq standartlari, texnikaviy yo’riqnomalar GOST, ISO va boshqa xujjatlar asos bo’la oladi.

Oziq-ovqat mahsulotkarni aniqlashning umumiy usullaridan biri, xozirgi kunda juda ko’’ tarqalgan usul yoqori suyuqlik xromatografiya usuli. Bu usul umumiyligi shundaki, har qanday oziq-ovqat mahsuloti va boshqa mahsulotlari takibini tahlil qila oladi. Faqat, bir narsaki uni standatini qo’ya olish eng nozik tomonlaridan biridir. Usulning ishlash ‘rintsi’i shundaki mahsulot namunasini ekstraktda eritib, suyuqlik holida qo’yish kerak bo’ladi. Bu usul bilan oziq-ovqat mahsulotlari tarkibidagi uglevodlar, oqsillar, yog’lar, konservantlar, vitaminlar, emulgatorlar va h.k. aniqlash mumkin. Oziq-ovqat mahsulotlari

tarkibidagi zaharli bo'lgan moddalrni ham aniqlash mumkin, afzalligiyam ana shunda. Masaln ‘axta moyi tarkibidagi zaxarli bo'lgan gossy'ol moddasini ham aniqlasa bo'ladi. Misol keltiramiz, quyidagi 1-rasmda keltirilgan yuqori samarali xromatografi yordamida O'zbekistonda ishlab chiqarilgan ‘axta moyining tarkibidagi gossy'ol miqdori tekshirilgan.

Yuqori samarali suyuqlik xromatografi, Shimadzu LC10

1-rasm

YUSSX uchun standart eritma tayyorlanadi. Bu usul quyidagilardan iborat,buning uchun 100 ml li o'lchov kolbasiga 0,0200 g gossi'ol tortib olinadi, ustiga 45 ml atsetonitril qo'shiladi va 15 minut davomida aralashtirib turiladi. Keyin yana 45 ml atsetonitril qo'shilib, aralashma xromatografiyalashdan avval sentrifugalanadi, bunda sentrifuga tezligi 10000 aylana/daqiqasiga 5 daqiqaga davomida aralashtiriladi va 0,22 μg'ovaklariga ega bo'lgan filtrdan o'tkaziladi (bunda eritmaning kontsentratsiyasi 0,02%).

Namunaning tarkibidagi gossi'olni foyiz miqdorini aniqlash uchun standart va tekshirilayotgan moddaning gossi'ol ‘ikiga xos bo'lgan xromatogrammalarini yuzasini taqqoslash usuli bilan aniqlanadi.

‘axta chigiti yadrosida gossi’ol 0,002-6,64% gacha bo’ladi. Foiz miqdori ‘axta chigiti quruq moddalariga nisbatan olingan. Agarda gossi’ol ‘axta moyida aktiv holatda bo’lsa unda ‘axta moyi istemol qilish uchun xavfli bo’lar edi. ‘axta moyida gossi’ol nativ holda uchragani uchun ham uni istemol qilinganda inson organizmi uchun zararsizligi adabiyotlarda keltirilgan.

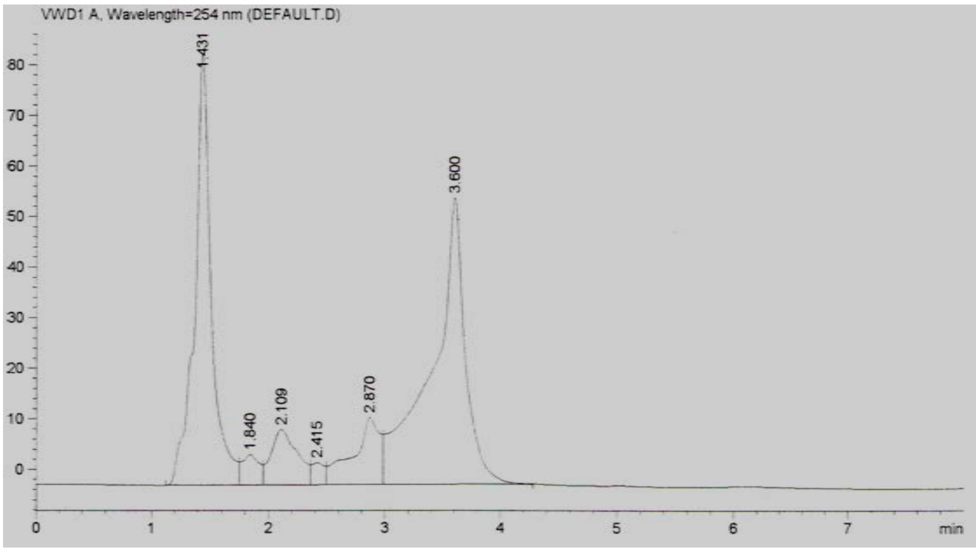

4-grafik: Tozalanmagan ‘axta moyining tarkibidagi gossi’olni yuqori nuqtasi (3-4 daqiqa oralig’ida ifodalangan).

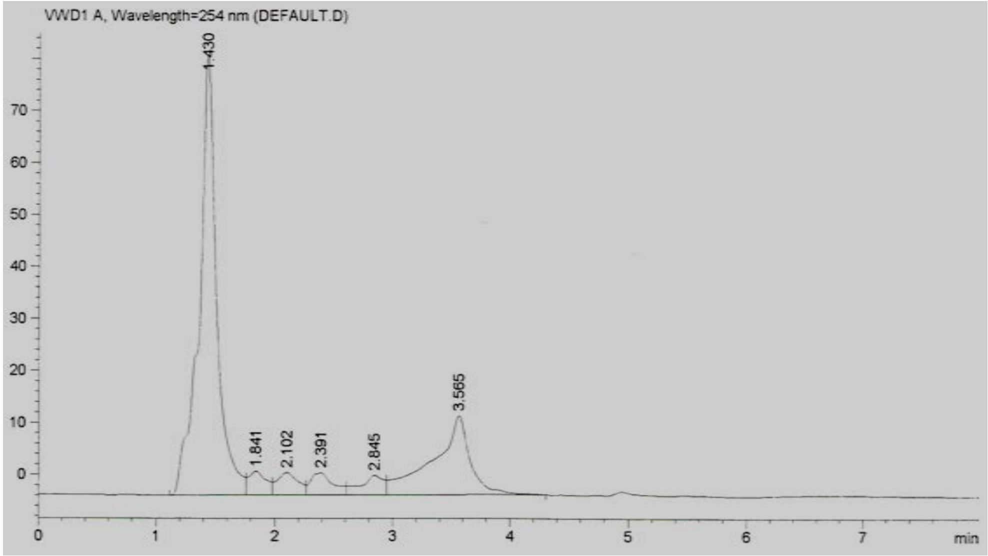

3-rasm: Tozalangan ‘axta moyining tarkibidagi gossi’ol yuqori nuqtasi (3-4 daqiqa oralig’ida ifodalangan).

Xozirgi kunda eng ko’’ tarqalgan usullardan biri xisoblanadi. Bulardan tashqari vitaminlar miqdori, elementlar miqdori aniqlanishini ham shu orqali amalga oshiriladi. Elmentlar miqdori hozirgi kunga kelib 50 dan ortiq elementlar miqdorini aniqlash mumkin.